



Publicació
de Rosa Sensat

Març 1997

PERSPECTIVA

ESCOLAR 213



Març 1997

P E R S P E C T I V A
E S C O L A R 2 1 3

Edició i Administració:

Associació de Mestres Rosa Sensat.
Còrsega, 271 • Tel. 237 07 01
Fax: 415 36 80 • 08008 Barcelona
E-mail: pescolar@mrp.pangea.org

Consell de Redacció:

Anna Agenjo, Josep Callís, Rosa Carrió,
Ton Creus, Mercè Fluvià, Montserrat Galícia,
Marta Mata, Carme Ortoll,
Teresa Serra, Jesús Viñas

Directora:

Carme Tomàs

Directora adjunta:

Mercè Comas

Secretària de Redacció:

Carme Suaz

Disseny gràfic i coberta:

Vilaseca/Altarriba

Composició i muntatge:

Núria Hortal, Inge Trowsky

Dibuixos:

Werner Thöni

Fotòlits:

Coloren, S. L.

Impressió:

Romanyà-Valls

Subscripcions i distribució llibreries:

Associació de Mestres Rosa Sensat

Dipòsit legal:

B. 2090-1975-ISSN: 0210-2331

Subscripció anual:

6.550 ptes.- P.V.P. 725 ptes.

Coberta:

Domènec Fita: *Interior de Catedral*,
(sèrie Gòtic Gironí).
Serigrafia sobre paper

Editorial:

Girona. 1

Monogràfic:
Girona.

Girona: territori i vida.
Joaquim Nadal i Farreras 2
Girona, ciutat entre rius, i el seu medi
ambient.

Carme Sánchez i Nonell 7
Museus: un eix transversal per conèixer
Girona.

Roser Juanola Terradellas 15
Colors, flaires i sons de Girona. Itineraris
dels sentits. *Jaume Fàbrega* 27

Visions de Girona a través de la literatura.
Narcís-Jordi Aragó 35

Com veuen i viuen la ciutat els nostres
alumnes. Un projecte escolar de descoberta
de Girona.
Carles Callís, Rosa Costa i Dolors Pons 43

Conèixer la catedral de Girona des de la
matemàtica. *Grup «Més 3»* 53
Itineraris ciutadans. Un recorregut a través
de la llegenda.

Lluïsa Bonal i Sílvia Teixidor 66
Recursos per conèixer i treballar «Girona». 72

Escola i societat.

Llengua:
Immersion lingüística, identitat i imatge.
*Santiago Perera, Pilar Monreal, Arantza
del Valle i Ignasi Vila* 80

Novetats bibliogràfiques. 85

Girona

Perspectiva Escolar va dedicar el monogràfic del número 179 (novembre de 1993) a la ciutat de Barcelona, amb l'objectiu d'acostar l'escola i els ensenyants a la ciutat, sobretot després dels canvis produïts arran de la celebració dels Jocs Olímpics. Dins d'aquesta línia aborda ara el tractament d'una altra ciutat: Girona.

La ciutat de Girona té, en efecte, una sèrie de característiques geogràfiques, històriques, urbanístiques, culturals, com també una important activitat educativa, amb jornades, experiències escolars, grups de mestres i premis d'educació, que la fan molt apta per a aquesta reflexió pedagògica.

L'objectiu del monogràfic és, doncs, contribuir a potenciar l'escola arrelada al seu entorn, facilitant el diàleg educatiu entre ciutat i escola. Ser una aportació per a l'escola de Girona i les seves comarques i, alhora, una manera de donar a conèixer Girona als no gironins i promoure un intercanvi entre escoles d'indrets una mica més allunyats.

Es tracta, en definitiva, d'una aposta metodològica de treball a partir del medi i a favor del medi, «la ciutat» en aquest cas, d'obertura a altres realitats i de col·laboració entre alumnes i professors a partir d'un treball de descoberta i d'anàlisi del patrimoni natural, urbanístic, artístic i cultural.

Aquest monogràfic sobre Girona, doncs, vol acostar-nos una mica més al coneixement d'aquesta ciutat, però també a alguna de les moltes experiències pedagògiques interessants que s'hi duen a terme i a les persones i als col·lectius que les impulsen.

Ben segur que descobrir aquesta ciutat, la seva història i la seva vida, com també escoltar els seus ciutadans i els seus mestres, és una activitat que pot tenir un contingut pedagògic ampli i profund.

2 Girona

Una ciutat només es pot entendre com una estreta interrelació entre realitat urbana i realitat humana, entre vida i territori. Només així es pot copsar el sentit dels seus valors singulars i universals alhora, i el sentit de les permanències que han resistit el pas del temps i han esdevingut patrimoni col·lectiu. I des d'aquesta visió, sense por al canvi i aprofitant totes les possibilitats i iniciatives dels ciutadans, es pot construir el futur de la ciutat, en el nostre cas de Girona.

Girona: territori i vida

*Joaquim Nadal i
Farreras*

Alcalde de Girona

La ciutat és un bon terreny per a l'estudi, l'experimentació, l'anàlisi i l'acció.

Vivim cada dia més en una societat fortament urbanitzada. La noció de territori queda ja més marcada per l'ocupació urbana d'aquest territori que pel record, la memòria o el coneixement de l'espai rural de component preferentment agrícola. Ens hem acostumat a un paisatge urbà, de cases i carrers, on el paisatge verge, la natura verge o treballada sovint es dibuixen només com un teló de fons, unes pinzellades d'un quadre potent dominat pel primer pla dels fenòmens urbans.

Però aquest espai en el territori, aquesta localització, ha viscut ritmes i processos, avenços i retrocessos i és fruit de tota una peripècia històrica on cada època ha deixat un pòsit, un sediment físic i espiritual en la nostra realitat urbana.

Ara bé, si volem entendre la ciutat, si la volem conèixer i si la volem estimar, hem de trencar el mirall de la primera impressió, hem de traspasar la frontera de la mera contemplació. Una aproximació visual a la ciutat, un cop d'ull, pot deixar-nos una impressió, una visió, una instantània, però no ens garanteix la

comprensió de la vibració diària, del ritme vital, de la vida que es mou a la ciutat.

Les ciutats són realitats incomprensibles si no sabem veure més enllà de les permanències físiques, d'allò que queda i es transmet, d'allò que es veu. Si no hi sabem o no hi volem veure allò que es viu o s'ha viscut.

La realitat social, humana, l'aventura col·lectiva de generacions de ciutadans i ciutadanes passa d'aquesta manera a un primer pla, per saber com la vida ha condicionat la realitat física de la ciutat.

Confesso que sempre m'ha apassionat aquesta doble aproximació a la ciutat: la realitat urbana i la realitat humana. I també hi puc afegir que sóc i he estat un tossut partidari de fer de la pròpia ciutat el primer model per a una aproximació als conceptes bàsics de la geografia, la història, la sociologia, l'economia, l'art i la política com a mínim.

Podem situar els principals conceptes genèrics d'aquestes ciències en el contrast metodològic de la proximitat i la immediatesa? Podem canviar els vells esquemes generals i abstractes, les imposicions memorístiques, la reproducció d'esquemes generals d'interpretació sense contrast per una aproximació amb lupa a la realitat que ens envolta? Podem deixar d'avorrir-nos amb plantejaments grandiloqüents i començar a divertir-nos i a divertir els nostres estudiants amb una proposta per disseccionar en viu la realitat més propera?

Estic convençut que sí i que només així podrem ajudar a destriar la trivialitat de la substantivitat, la capacitat de reflexió de la simple passivitat contemplativa.

D'aquesta manera podem multiplicar les preguntes i les respostes i conèixer el sentit del temps i de l'espai, l'evolució bàsica dels conceptes més elementals i indestruïbles de la història i la geografia.

Primer, doncs, una condició indispensable: la proximitat. Què passa i què ha passat al voltant nostre.



Foto: Antonio Garrido.

4 Girona

Després, quin sentit té el que ens ha passat ací per comparació al que ha passat a d'altres indrets de la mateixa o a d'altres cultures.

En tercer lloc, quin és el ritme del canvi. La inevitable component temporal de les transformacions. Què canvia i què no canvia. O què sembla que canvia de pressa i què ens sembla que no canvia gens. Per adonar-nos que tot canvia i que no hi ha per a les realitats humanes i per a les realitats urbanes ni moviola, ni marxa enrere possible. Es pot rectificar el rumb. I conduir i orientar la direcció de les coses. Però la història, com la vida, no es pot repetir dues vegades.

Convé després buscar la dimensió territorial prèvia a la configuració de la realitat urbana. Quins rius, quins boscos, quins animals, quin clima, per saber de seguida què hi han buscat i què hi han trobat, en aquest retorn, els homes i les dones.

És l'única manera d'entendre la interrelació entre les terrasses del Ter i els primers assentaments humans, entre les dificultats del Congost i la necessitat de protegir les comunicacions, entre la proximitat de la costa i els Pirineus i la possibilitat d'un trànsit divers de caràcter comercial i cultural.

I és en aquesta estreta interrelació entre vida i territori que podem aprendre la lliçó millor.

I, d'altra banda, només així sabem copsar el sentit d'aquells valors singulars i universals alhora, d'aquelles permanències que han resistit el pas del temps i la voracitat humana i han esdevingut patrimoni col·lectiu.

El domini inestable dels rius, de l'Onyar sobretot, l'ocupació dels seus sediments per la ciutat, les grans arbredes (grans deveses) entre rius, els boscos immediats, els conreus del pla, els carrers i les cases, els monuments i els tresors són així una lliçó viva que ensenya totes les cares que exigeix l'aplicació de tots els sentits i també de la intel·ligència. La Devesa o la Catedral, el *Tapís de la Creació* o la Fontana d'Or, el romànic o el gòtic, els convents i el seminari, els artesans i la indústria, l'Ajuntament o l'església, els jurats o els



Foto: Josep M. Oliveras.

canonges, les escoles i la Universitat, els porxos i les escales, els obrers i les fàbriques, els immigrants i els barris, són aspectes de la dimensió global i de conjunt que hem de saber entendre i sobre la qual hem de poder actuar.

Des d'aquesta visió hem preparat i començat a construir el futur de la ciutat. Res del que ens envolta no és inútil. Tot té la seva lliçó.

I la primera i la més important és adonar-nos que la passivitat, l'estancament, la resistència al canvi, les inèrcies, la mitificació i adoració del passat, la manipulació de la història, és el recurs per evitar justament que la ciutat adquireixi el ritme i el sentit de la història entesa com la percepció del canvi.

Es tracta, doncs, d'actuar socialment de tal manera que res no freni, no aturi, no eviti la possibilitat de la lliure acció dels gironins per dotar-se d'un futur adequat.

Aprofitar totes les possibilitats. Treure'n tot el suc. Ser conscients de la prima de situació que ens ha tocat de viure en l'espai

6 Girona

i en el temps. Percebre el ritme creixent dels canvis i les transformacions i apuntar-se a temps i a fons aquesta possibilitat basada en la modernització constant.

Modernitat (progrés) i civilització són nocions que es complementen. Vol dir assumir amb plena llibertat i obertura les aportacions d'una nova cultura. Construir la ciutat del futur amb una lectura atenta del passat i aportar aquesta lectura culta, civilitzada, progressista a les propostes del futur. Acció i sensibilitat són dos elements clau de les propostes de futur. Acció per transformar i sensibilitat per dotar de llibertat, d'humanitat, de sentit col·lectiu i social a l'acció. Des de la materialitat del canvi ajuntar-hi sempre l'espiritualitat de la civilització, de la civilitat, del compromís civil, cívic, amb la societat que configura la ciutat.

Cal promoure i impulsar tots els esforços, totes les energies, totes les capacitats en aquesta direcció.

La Girona rutilant que es transforma cada dia no és un miratge efímer i temporal. És una realitat sòlida, de pedra mil·lenària, contruïda sobre els fonaments contradictoris de la història, i amb les pedres treballades cada dia d'un projecte compartit col·lectivament. El sentit de la ciutat és la lectura quotidiana i col·lectiva d'una realitat que canvia per treure profit de l'herència i per preparar un nou llegat.

Davant el greus problemes medioambientals plantejats en l'actualitat hi ha dos conceptes bàsics que cal conèixer i aprofundir: desenvolupament sostenible i educació ambiental. Partint del fet que cada ciutat és única caldrà que cadascuna defineixi els seus programes i actuacions per un creixement harmònic amb el seu entorn. Girona ja ha posat els fonaments per avançar en el camí de la sostenibilitat. Ara caldrà construir-lo i consolidar-lo.

Girona, ciutat entre rius, i el seu medi ambient

Cada ciutat és única

*Carme Sánchez i
Nonell*

L'ésser humà pertany, com tothom sap, a una mateixa espècie. Tots tenim uns trets característics que ens corresponen com a membres d'aquesta espècie: un aspecte físic determinat, capacitat de raonament, etc. Malgrat tenir tot un seguit d'aspectes en comú, també podem afirmar que cada individu de l'espècie humana és únic. D'acord amb la nostra dotació genètica i el nostre entorn ens anem conformant cadascun de nosaltres de tal manera que no n'hi ha cap de repetit.

Quan parlem d'una ciutat, podem trobar molts arguments per dir que també cada ciutat és única. Tota ciutat parteix d'un espai físic inicial amb un funcionament propi i amb un ritme de canvis propi. Cada ciutat té uns fets que determinen el seu «naixement», amb una durada més o menys llarga, i totes tenen en comú que en aquest fet intervé l'home. Des del seu naixement queda determinat que aquell nucli que pot esdevenir una ciutat té unes característiques irrepetibles perquè hi ha un espai físic particular i uns esdeveniments concrets que el fan únic.

Parlem del «medi ambient»

Quan parlem de medi ambient, sovint l'associem als efectes negatius de l'activitat humana sobre la biosfera. N'hem començat a parlar només fa unes dècades davant l'evidència dels primers desequilibris «ambientals».

Sovint se senten aquests problemes com a llunyans, però cadascun de nosaltres formem part d'una societat concreta, amb un estil de vida concret que no pot obviar que som una part d'un planeta comú i interdependent. En termes de medi ambient les accions d'uns condicionen els altres.

A partir de la Cimera de la Terra (Rio de Janeiro, 1992) s'inicia una nova etapa que es caracteritza per l'impuls del concepte de «desenvolupament sostenible» i un reconeixement de la necessitat de canviar el model de l'estil de vida occidental basat en el consum i el malbaratament de recursos.

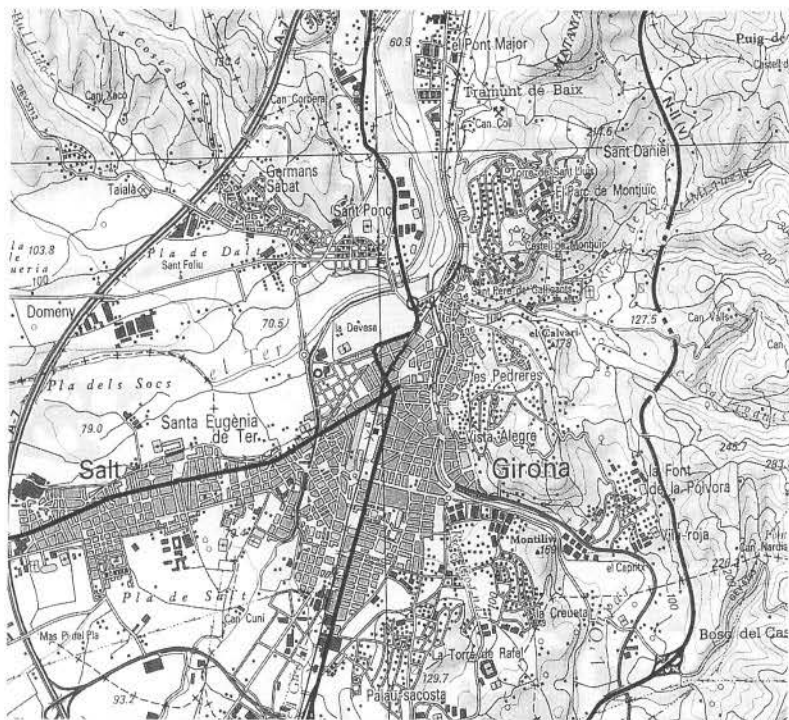
L'any 1994 s'aprovà la *Carta de les Ciutats Europees cap a la sostenibilitat* (Carta d'Aalborg), que constitueix la primera referència europea sobre l'aplicació local dels principis de sostenibilitat emanats de la conferència de Rio.

Avui dia tots els programes i estratègies per conservar la biosfera s'haurien de basar en dos conceptes: el desenvolupament sostenible i l'educació ambiental.

Si acceptem que l'educació ambiental és l'eina necessària per transformar els coneixements en valors i actituds, haurem de pensar que el nostre repte actual serà saber convertir el concepte de sostenibilitat en els valors i actituds necessaris per actuar per conservar els recursos naturals, limitar l'impacte ambiental i aportar, alhora, solucions tècniques que permetin incrementar la productivitat i millorar la qualitat de vida.

El cas de Girona

Davant d'aquesta perspectiva, on situem la nostra ciutat? On situem Girona? La ciutat de Girona, com totes les altres ciutats que



existeixen, també és particular i irrepetible. Té un primer determinant: el seu espai físic. Trobem Girona en una confluència de rius —el Ter, l'Onyar, el Güell i el Galligants—, amb una plana fèrtil al seu costat i tocant els darrers contraforts de les Gavarres. Per la seva situació ha estat zona de pas obligat en les diferents èpoques històriques i avui continua essent un lloc privilegiat de comunicacions. Aquest entorn ha determinat Girona des dels seus inicis. Podem dir que des dels primers assentaments humans s'inicia, també en el nostre territori, un fet comú a la resta d'assentaments d'arreu del nostre planeta: l'espècie humana comença a utilitzar els recursos naturals del medi per les seves necessitats.

La ciutat de Girona ha anat creixent; ha «saltat» a banda i banda dels seus rius, a partir dels anys seixanta ha annexionat al seu terme municipal alguns municipis propers i actualment ja parlem de l'àrea urbana de Girona. Es defineix com una ciutat de comerç i serveis, amb una clara centralitat i interdependència respecte a l'entorn. El medi «natural» que envolta la ciutat i els diferents espais verds que

10 Girona

s'han anat configurant amb la seva ordenació en els darrers anys fa que tots els ciutadans puguin gaudir d'espais lliures sense grans desplaçaments.

Girona ha d'afrontar, com tots els nuclis urbans actuals, els problemes que genera la nostra societat actual en relació amb els residus, l'aigua, l'energia, i ha d'anar configurant els diferents serveis que faran que els seus ciutadans s'acostin cada cop més a la qualitat de vida desitjada per tothom. Però, com afronta aquests canvis, les necessitats de la seva població, etc., en relació amb l'equilibri amb el seu entorn, i les recomanacions internacionals en matèria de medi ambient?

La ciutat davant els reptes actuals

La ciutat de Girona, per voluntat política, assumeix diferents compromisos que haurien de servir per determinar el creixement harmoniós amb el seu entorn més immediat o més allunyat. Aquests haurien de servir perquè les actuacions locals es poguessin considerar com una part de totes les necessàries per a una millora global. Han de tenir especial significació i representar un objectiu per als governants i per a tots els ciutadans i ciutadanes de Girona els compromisos de:

1. *Girona cap a una ciutat sostenible*

L'octubre de 1995, l'Ajuntament de Girona va prendre el compromís de:

- Establir un pla de desenvolupament de l'Agenda 21.
- Instaurar uns indicadors de sostenibilitat local.
- Promocionar mesures d'estalvi energètic.
- Establir programes d'educació ambiental locals.

És en aquest marc que el dia 10 de març de 1996 es manifesta el suport i adhesió a la Carta d'Aalborg des de l'Ajuntament de Girona, com també el compromís en els seus objectius amb la sol·licitud de la participació de la ciutat en la campanya de les Ciutats i Pobles Europeus cap a la sostenibilitat.



Foto: Josep M. Oliveras.

2. Girona, ciutat educadora

La signatura de la *Carta de Ciutats Educadores* l'any 1990 representa també el compromís d'assumir el concepte de ciutat educadora que es planteja com a base l'educació permanent entesa com un procés que afecta la persona en qualsevol lloc i al llarg de tota la vida. La Carta consta de 20 principis que haurien de regir totes les actuacions en el municipi i comptar amb la participació de tots els agents per aconseguir els seus objectius.

Un programa d'educació ambiental

Després del treball rigorós fet durant la dècada dels vuitanta des de l'Aula de la Natura i el Taller d'Història, impulsat pel mateix Ajuntament de Girona per aproximar l'escola al medi, el mes de març de 1993 l'Ajuntament engegà un programa d'educació ambiental, adreçat a tots els ciutadans i amb un plantejament global del

12 Girona

territori, amb la perspectiva que servís de marc de referència per a qualsevol actuació des de l'Ajuntament en matèria d'educació ambiental. Des de l'inici s'assumeix per aquest programa la definició de l'objectiu bàsic de l'educació ambiental recollit en la declaració internacional promoguda per la conferència de Tbilisi: «L'objectiu bàsic de l'educació ambiental és conduir els individus i les col·lectivitats a penetrar en la complexitat de l'ambient, tant el natural com el que ha originat la humanitat —complexitat que deriva de la interacció dels seus aspectes biològics, físics, socials, econòmics i culturals—, com a mitjà per adquirir els coneixements, valors, comportaments i competències o habilitats pràctiques indispensables per poder participar responsablement i eficaç en la prevenció i solució dels problemes ambientals i en la gestió de la qualitat de l'ambient.» «Amb tal propòsit, l'educació haurà de difondre el coneixement necessari per a la interpretació dels complexos fenòmens que modelen l'ambient, haurà d'encoratjar el desenvolupament dels valors morals, econòmics i estètics que, en esdevenir la base d'una autodisciplina, afavoreixin l'adopció de comportaments compatibles amb la salvaguarda i el millorament de l'ambient i contribueixi a l'adquisició d'habilitats pràctiques requerides per idear i realitzar solucions positives als problemes concrets.»

Amb aquests referents el programa es proposa:

- Potenciar el coneixement del medi, des de la perspectiva més local fins a la seva inclusió en altres àmbits superiors.
- Proporcionar instruments per a la reflexió sobre la problemàtica ambiental i les seves conseqüències.
- Evidenciar la implicació personal de cadascú en aquesta problemàtica i possibles mesures a favor del medi.
- Potenciar actituds responsables envers el medi.
- Posar a l'abast de tot ciutadà la seva pròpia ciutat.

Les diferents actuacions derivades del programa s'emmarquen en dos grans àmbits: el coneixement de la ciutat i el foment de la consciència ambiental. Aquests àmbits estaran íntimament relacionats a l'hora de plantejar les diferents actuacions que es proposen per al desenvolupament del programa i que agrupem en diversos apartats:

1. *Coneixement de serveis ciutadans*: Aquesta proposta pretén facilitar el coneixement de tots els serveis, equipaments, circuits i connexions que es donen en el conjunt de la ciutat; tenir consciència de la quantitat de serveis que fan possible el seu funcionament, i comprendre en quina mesura ens impliquen a tots els ciutadans. Inclou *les plantes potabilitzadora, depuradora i incineradora, la central elèctrica del Molí, el mercat municipal, Mercagirona, el Teatre Municipal i l'Ajuntament*.

2. *Itineraris*: Recorreguts que transcorren per la ciutat o les seves rodalies i que poden ser de coneixement general del medi o amb una proposta temàtica que serveixi de fil conductor de l'itinerari. En són un exemple: *El bosc de Palau, la Devesa, l'Arquitectura de Rafael Masó a Girona, El moviment modern a Girona (1930-1960), l'arquitectura racionalista, Les llegendes de Girona i El vigilant dels cinc sentits —itinerari pels jardins de la Devesa*.

3. *Exposicions*: Elaboració d'exposicions pròpies o propostes per a l'aprofitament pedagògic d'exposicions que es programen en equipaments municipals o altres i que es creu que poden ajudar a la consecució dels objectius del programa d'educació ambiental.

4. *Campanyes de divulgació i sensibilització* en temes medioambientals. Se n'han realitzat relatives als *residus urbans* i s'està treballant en el tema de *l'estalvi energètic*.

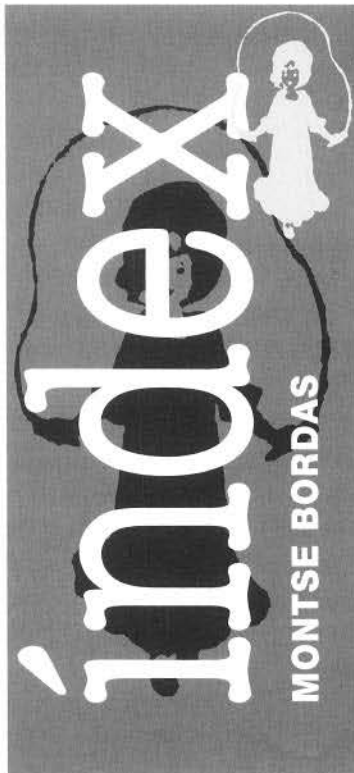
5. *Treballs de recerca*: Activitat adreçada a mestres i professors dels centres d'ensenyament. Es fa un seminari de treball amb les persones interessades per elaborar propostes concretes de treball per als nois i noies amb un tractament global dels temes que es proposen. S'han treballat: *les places, els residus, el paper, els aliments, entre d'altres*.

6. *Girona a través del temps*: Proposta per comprendre les diferents èpoques de la història de la ciutat a través del treball al centre i amb sortides per la ciutat i treball al Museu d'Història de la Ciutat.

7. *Formació*: Diferents propostes adreçades a mestres i professors dels centres d'ensenyament o al propi personal que s'encarrega del monitoratge de diferents activitats del programa.


8. *Servei d'informació, documentació i prèstec* de temes relacionats amb el programa.

Així, doncs, amb aquests compromisos la ciutat de Girona ha posat els fonaments per emprendre el camí cap a la societat sostenible desitjada. Cal, però, no aturar-se ni un moment. Els canvis són ràpids i profunds i caldrà anar fent les actuacions amb un procés de reflexió constant per tal d'adequar-les a cada moment i circumstàncies canviants.



CASES DE COLÒNIES

A TOTES LES
COMARQUES
DE CATALUNYA,
AMB DIFERENTES
CABUDES, I AMB
ACTIVITATS DE
TOT TIPUS



**TAMBÉ CAPS DE
SETMANA PER A GRUPS**

INFORMACIÓ
PER A QUALSEVOL
INFORMACIÓ:

TEL. 972/ 21 99 22 - 21 95 02
FAX 972/ 21 28 13
TEL. 977/ 21 85 03
FAX 977/ 24 14 86

L'autora brinda una reflexió sobre els museus i les seves funcions i presenta la ciutat de Girona com a «ciutat d'espais -museus», tant amb edificis «contenidors» com amb espais oberts.

Museus: un eix transversal per conèixer Girona

Què és i què no és un museu? On comencen i on acaben els museus o quina és la importància dels contenidors i del contingut? Els museus són llocs de delectació?

**Roser Juanola
Terradellas**

Unitat de Didàctica de
l'Art de la UdG

Definir avui el terme museu vol dir inevitablement fer-se moltes preguntes i analitzar-lo a través de la història per no quedar-nos amb una idea encarcarada o limitada, quan en realitat és un concepte obert a moltes possibilitats. Aquesta reflexió ens porta a revisar també el que entenem per patrimoni i l'afany de l'home per col·leccionar els testimonis de la cultura material. Cal tenir en compte, també, l'interès dels humans a deixar construccions memorables que siguin testimoni del seu pas per la terra i el fet que el sentit de transcendència canvia en les diferents cultures i creences.

Museus, béns culturals, patrimoni i col·leccionisme serien potser les paraules que més definirien els testimonis i llegats del nostre passat, és a dir, tot allò que coneixem de l'home i de la seva existència a través dels objectes, deixant de banda altres fonts documentals de mena diferent com pot ser la literatura.

Fent un repàs històric breu, i amb un intent de caracteritzar els

moments més representatius de l'evolució dels museus, podem fixar-ne els orígens en els tresors acumulats a les tombes preclàssiques, tot i que no eren per a l'exhibició pública.¹ Es considera l'esforç per mantenir el foc encès com la primera acció de conservació conscient de l'home, encara que ho féu amb intencions de subsistència i amb la idea de veneració; més tard es començaren a conservar objectes per economia d'esforços. D'aquestes actuacions, en neix la conservació dels *béns culturals*, que amb el temps anirà passant de les persones a les institucions, fet que respon a diferents interessos i és la base del *patrimoni cultural* que ha d'assegurar la continuïtat de la nostra cultura i deixar-ne testimoni a les generacions següents.

Amb la cultura grega es desenvolupà el culte en els temples, on s'acumulava una gran varietat d'objectes i tresors. Són en aquests moments quan neix el terme *museion*, vigent encara en els nostres dies, que volia dir lloc on la comunicació amb les muses inspirava les arts i on es guardaven peces naturals i artístiques juntament amb una biblioteca.

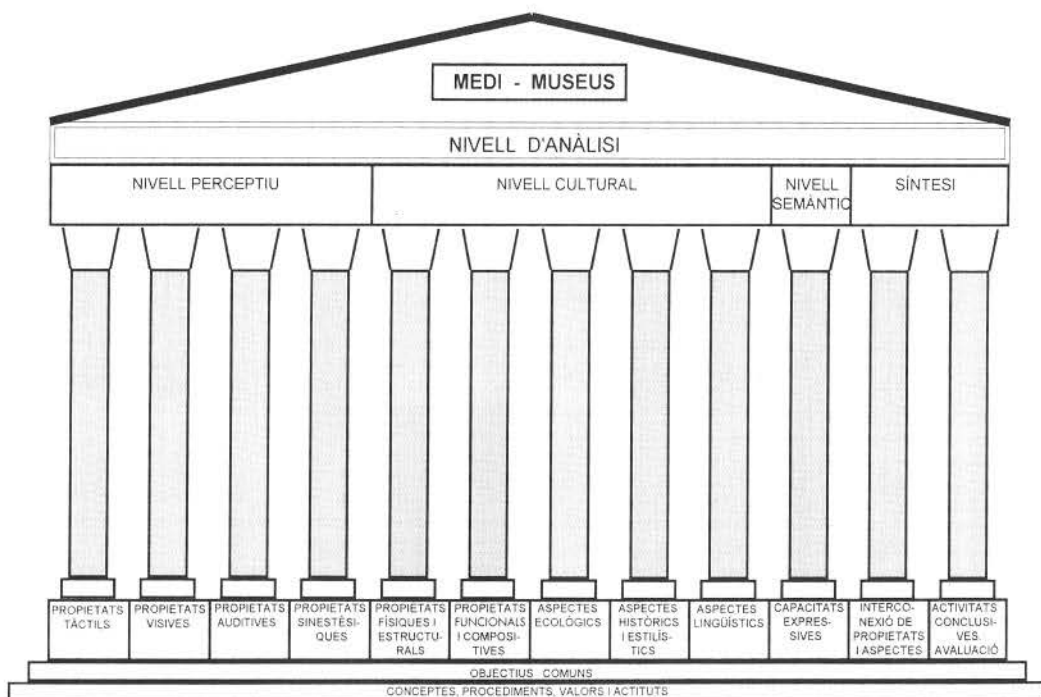
Podríem considerar que el *col·leccionisme* comença a principis de l'època romana, amb l'arribada dels artistes grecs, coneguts pel seu bon gust. Molt aviat començaren les incursions a Grècia i a Orient per admirar aquestes cultures. Fou, però, amb l'activitat del comerç que es consolidà el col·leccionisme artístic.

El pas d'entendre els museus de manera més àmplia —i no només com a recintes on es guarden diversos objectes— comporta, doncs, l'especialització dels centres, la classificació de la seva obra, i l'interès per la documentació i la divulgació d'aquestes institucions. Cal destacar també tres idees significatives que marquen l'evolució del concepte de museu:

1. Vegeu A. García Sastre, *Els museus de Barcelona: gènesi i desenvolupament fins l'any 1915*. Tesi doctoral inèdita que publicarà aviat Publicacions de l'Abadía de Montserrat. És una interessant recopilació dels nostres antecedents dels museus i també de tots els conceptes sobre el tema.

a) *El concepte de museu a l'aire lliure*, que apareix ja al segle XVI amb dos models: el jardí arqueològic i el jardí de plantes o de ciències naturals.

b) La importància del *contenedor o arquitectura* del museu. Una altra etapa destacable és la segona meitat del segle XVIII en què els grans col·leccionistes donen importància a l'edifici contenidor



i neix així l'arquitectura de museus.

c) *Els museus com a entitat educadora*, idea que apareix també en aquests moments i en relació amb el naixement de les acadèmies. Més tard sorgirà l'interès pels museus universitaris. Actualment, els museus compten amb un departament d'educació i estan relacionats amb les escoles.

Estretament lligat a corrents de l'època i a la política educativa de cada moment, aquestes tres concepcions de museu han anat guanyant o perdent influència. En l'actualitat, amb la introducció de la museologia com a disciplina que estudia com han de funcionar els museus i com s'han d'integrar en la societat, és imprescindible tenir en compte la plena consideració de tots tres àmbits.

Cap a una definició dels museus

És veritat que s'ha començat a trencar el tòpic que un museu és un edifici enorme que conté informació únicament per a espe-

cialistes. Sobretot en aquests últims temps, s'han creat nous museus amb edificis pensats especialment per a l'ús museístic i es pot imaginar el museu com un lloc en què la llum pot ser la protagonista, *es pot tocar, experimentar, jugar i també disposar d'una biblioteca, d'una botiga i altres espais socials*. Aquesta nova imatge de museu va trencant a poc a poc amb l'estereotip que fins ara existia dels museus com a espais inhòspits poc comunicadors. També cal dir que moltes institucions han fet una gran tasca d'acostament al públic, sobretot l'escolar, promovent activitats didàctiques, ja que la millor manera de sensibilitzar la societat és començar des de petit; per tant, es fan ofertes per a l'etapa d'educació infantil i per a tots els sectors socials.

Les característiques de la nostra societat que ens faciliten tot tipus d'informació i l'entrada a les nostres escoles d'alumnes procedents de diferents ètnies ha enriquit la pluralitat estètica i també ha fet necessari relativitzar els valors culturals de manera que podríem dir que existeixen *tantes definicions de museu com de cultures*.

Cal destacar l'activitat investigadora dels museus, la seva vinculació a l'entorn, la seva contextualització i sobretot les finalitats educatives i fruitives. Aquest últim aspecte s'ha de subratllar perquè, si no es dona una comunicació basada en la fruïció i la delectació, cal replantejar-se els motius que fan de barrera i no possibiliten aprendre i gaudir al mateix temps. Pot ser que no hi hagi una informació prou a l'abast del públic escolar? Pot ser que els museus no estiguin pensats per a disminuïts psíquics o sensorials? Pot ser que hi manquin espais de distensió i experimentació? O potser no existeix un eix de relació entre els continguts escolars, les preocupacions socials del moment i el material museogràfic?

És evident que la política cultural que es porti a terme definirà un o altre concepte de museu i desenvoluparà diferents actituds de salvaguarda, defensa, conservació i també educació. Per altra banda, la gestió de la cultura dels museus no ha de consistir només en la conservació; és important planificar el futur cultural d'una ciutat donant pas a la imaginació. Girona és una ciutat representativa en aquest sentit, ja que no només ha conservat els fons heretats (Museu Capitular de la Catedral —conegut sobretot pel *Tapís de la Creació* i el còdex del Beatus de Liebana—, col·lecció d'objectes

arqueològics i artístics cedida al Seminari que ha donat lloc al Museu Arqueològic de S. Pere de Galligans i al Museu Diocesà o MDA...), sinó que en poc temps ha planificat altres iniciatives (Taller d'història, Aula de natura, Centre d'educació medioambiental, Centre Bonastruc ça Porta etc.). També, ara mateix, i seguint amb la línia de planificació del futur, s'està creant el Museu del cinema, que permetrà unificar els estudis de les arts i la ciència i que serà de gran utilitat per a la recerca didàctica.

L'eix transversal, un camí d'aprenentatge integrat a la realitat de Girona

S'han de considerar les crítiques a l'estructuració del coneixement en parcel·les o fragments disciplinaris en contra de les propostes de coneixement integrat i global. L'obra de Dewey (1934) deixa molt clar que la parcel·lació de coneixements va en contra de la forma natural del nen d'aproximar-se a la realitat, el qual tendeix a captar-la de manera unitària, comprensiva i amb elements emotius; aquest és un aspecte essencial que s'ha de tenir molt en compte per aconseguir que el nen s'impliqui activament en l'aprenentatge.

El plantejament dels *eixos transversals* es fonamenta en una concepció de l'educació ètica i humanística que tracta d'impulsar una educació integral i valors de consens en una societat pluralista.

Els museus poden ser un eix transversal sempre que els tractem com un tema obert en què intervenen amb igual importància els continguts de conceptes i procediments com els d'actituds, hàbits i valors, ja que és tan important *conèixer* com *salvaguardar*. No es poden separar els comportaments que cal desenvolupar davant d'un edifici dels que s'han de dur a terme dins un museu, carrer, plaça, etc. La manera adequada d'interpretar els museus ha de ser considerar-los com un eix d'estudi del medi, que ens possibilita el treball en comú i la creació d'interaccions. Aquesta possibilitat situa l'estudiant en un quadre més ampli de comunicació social i cultural. Potser existeix encara la idea que separa l'estudi del medi natural i del medi artístic. Cal avançar cap a una concepció més àmplia de patrimoni, en el sentit que el patrimoni ambiental té, òbviament,



20 Girona

components culturals i components naturals, i ben segur que, en qualsevol cas que analitzem, els components culturals han estat mediatitzats de manera determinant pels components naturals.

Entre els estudis de medi, escolliríem la classificació de G. L. Zucchini (1990), que estableix els diferents nivells d'estudi següents:

- *Béns naturals*, amb l'estudi de l'estructura, la dinàmica i el desenvolupament del medi natural i dels seus recursos.
- *Béns historicoartístics*, amb l'estudi de les característiques formals dels objectes arqueològics, objectes artístics culturals, patrimoni artístic (arquitectura, urbanisme, museus, etc.), objectes demoantropològics (cultura popular, treball domèstic), etc. i de la seva conservació.

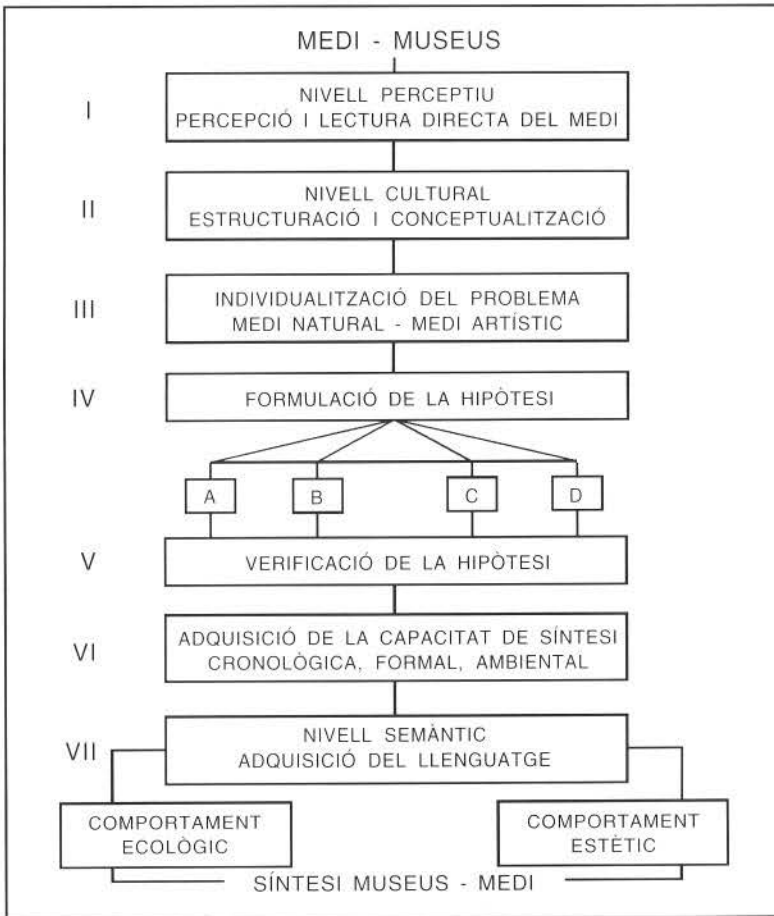
El mateix autor considera també que el procés educatiu del medi ambient té quatre finalitats bàsiques:

- *Cognoscitiva*: conèixer el paisatge, alguns dels seus aspectes més fonamentals, les seves característiques, etc.
- *Cultural*: comprendre el rol i les funcions del paisatge en un sentit ampli de context ambiental.
- *Ètica*: apreciar el paisatge per la seva estructura, la seva realitat intrínseca i el seu valor, conservar-lo, defensar-lo i respectar-lo com un bé al marge de tot.
- *Estètica*: comprendre i valorar el paisatge pels seus components d'harmonia, lluminositat i cromatisme, i adoptar el comportament que requereix, promou i suscita.

Els nivells d'estudi i les finalitats que ens proposa l'autor estan estretament lligades i aquesta interrelació serà la que potenciarà un aprenentatge no parcel·lat, és a dir, integrat a la realitat quotidiana.

Girona, espais museístics i museus d'espai obert

Construir coneixement implica atribuir significats. Els temes transversals estan espontàniament lligats a la realitat quotidiana, ja que reflecteixen inquietuds socials del moment (M. Moreno, 1949), els temes sobre els quals els nens i les nenes senten a parlar quo-



tidianament en el seu entorn. Són un pont cap als continguts i a la vida quotidiana. Els museus de Girona són veritables ponts per connectar el coneixement quotidià dels estudiants amb els continguts d'art i cultura de l'escola. La referència als ponts no és únicament vàlida com a metàfora sinó que val per valorar com a patrimoni cultural aquestes construccions que té Girona i que, sens dubte, formen part de la vida diària. Pels ponts, hi passem per passejar, els mirem, ens serveixen d'orientació, per situar-nos, etc.

El tema transversal que ens proposem —els museus de Girona— ens l'hem de plantejar d'una manera més general i unificada: hem de tenir en compte tant els *contenidors* o *arquitectura* de museus, com els seus continguts o col·leccions, com els béns que no estan

22 Girona

dins de contenidors, sinó en espais oberts. És només en aquest sentit ampli que podrem entendre els museus de Girona, és a dir: Girona ciutat d'espais-museus, tant amb edificis contenidors com amb espais oberts.

Com podríem entendre el contingut bàsicament religiós del MD'A (Museu d'Art de Girona) sense posar atenció a l'entorn del museu, situat al costat de la catedral i instal·lat en l'antic palau episcopal? Tot i que ha tingut diverses adquisicions, el contingut del museu procedeix originàriament del patrimoni arqueològic i d'art sacre cedit al Seminari; entre les peces destacables, compta amb diverses majestats romàniques, marededéus de diferents estils, capitells, retaules, etc., de diferents esglésies i monestirs. La importància dels retaules més interessants queda ressaltada per la seva ubicació en el Saló del tron —lloc on el bisbe presenciava les cerimònies més solemnes—, ja que és un espai de grans dimensions, està prop del pati d'entrada i és també el lloc amb més connexions de l'edifici. L'entrada del museu per la plaça de la Catedral és un punt on conflueixen edificis interessants: es pot contemplar la portalada dels Apòstols de la catedral, la plaça dels Lledoners, la Pia Almoina, etc.² Tots els accessos al Museu marquen itineraris de gran interès: podem arribar-hi per la pujada de Sant Feliu, passant pel portal de Sobreportes i l'església de Sant Nicolau i gaudir de la panoràmica esplèndida de les escalinates i la façana de la catedral i la Pia Almoina. En l'altre itinerari, la pujada del carrer de la Força, hi trobem també una infinitat d'elements arquitectònics d'interès.³ La major part de les cases tenen patis interiors d'una gran bellesa i sobrietat, qualitats que caracteritzen Girona.⁴ És en aquest carrer on podem trobar el centre Bonastrucça Porta i el Museu d'Història⁵ i, si ens endinsem una mica pels carrerons laterals, entrariem en el barri jueu. Una altra ruta que no mereix menys atenció és la del passeig de la Muralla, per damunt la qual podem caminar i gaudir d'una esplèndida vista de la ciutat. Des d'aquí podem veure el nucli antic de la universitat que té alguns edificis memorables com el convent i el claustre de Sant Domènec i la façana de les Àligues, actual rectorat. Tots aquests edificis, carrers i places que configuren aquest entorn, s'han d'observar en conjunt i per separat, amb globalitat i en els seus detalls, sense perdre de vista que tots ells formen part del museu i donen sentit a tot allò que veurem dins l'edifici.

2. El Departament d'Educació del museu ha editat diversos materials didàctics que expliquen aspectes de molt interès per als mestres.

3. Sens dubte, en aquest article no tenim l'espai suficient, ni tampoc és aquest el seu objectiu, d'oferir una guia de la Girona monumental; us en fem només algunes pinzellades representatives.

4. Aquesta característica ha fet comentar la similitud de Girona a Florència. (Vidal, Dolors. *Girona versus Florència*, conferència gener 1997.)

5. El centre Bonastrucça Porta ocupa un edifici i patis que allotja la darrera Sinagoga jueva de Girona. El Museu d'Història situat a l'antic convent dels caputxins conté, a més del fons històric, l'arxiu històric i el taller d'història.

També ens podem preguntar com és possible interpretar les col·leccions del Museu d'Història sense haver fet mai un recorregut per la muralla. Girona, com a ciutat emmurallada, no va seguir les formes de fortificació habituals dels romans, sinó que la forma de triangle que varen adoptar va venir imposada pel terreny i pel riu. La informació que conté el Museu d'Història ha de ser ampliada amb la visita a la ciutat monumental i històrica: torre Gironella, porta Caserna dels Alemanys, portal de Sant Cristòfol, Jardins de la francesa, Banys àrabs, muralla de les Àligues, Sant Domènec, etc.

El parc de la Devesa respon a una única estètica? Les variacions que s'hi estan introduint en aquest moment responen a una restauració conservadora o, molt al contrari, plantegen una proposta de trencament respectuosa justificada per les demandes funcionals d'avui?

Podem delectar-nos, estudiar i fer apreciacions estètiques més interessants en els museus que en la Devesa? Els ponts de Girona (pont de Pedra, pont de les Peixateries Velles, etc.) i les cases vora el riu donen les mateixes possibilitats d'estudi que un museu?

Fer-se aquestes preguntes vol dir obrir el concepte de museu a l'entorn, *no prioritzar el contenidor sobre el contingut*, ni sobre el patrimoni amb el qual està relacionat. Tots sabem que alguns museus són més interessants pel contingut i altres —aquesta és una de les crítiques a alguns museus de nova creació— tenen interès sobretot com a edificis emblemàtics. Tanmateix, hem d'entendre que cal una formació de les actituds d'apreciació, de coneixement i de salvaguarda del medi i que aquest es compon tant del patrimoni natural com de l'artístic i cultural.

Per tant, des d'aquest punt de vista, podem dir que *Girona és un gran museu que es compon d'espais oberts i espais tancats*. Seria poc profitós pensar només en l'interès dels museus que vénen ja predefinitos amb aquest ús i indicats amb un rètol. Val a dir que els museus, com a institucions, tenen la funció de fer-nos fàcil l'adquisició d'hàbits, actituds i mètodes de treball que ens permetin gaudir, estudiar i imaginar les cultures del present i del passat. Són, sens dubte, llocs idonis per a aquestes finalitats, ja que disposen d'informació, serveis i atenció. Però aquest aprenentatge s'ha de



Foto: Josep M. Oliveras.

prolongar a altres indrets potenciant l'aprenentatge com a descobriment i relació dels exemples museogràfics. D'aquesta manera ens podem embadalir, tant amb els colors i les formes d'una rajola exposada en la vitrina del MD'A, com trobant per sorpresa qualitats estètiques semblants en algun edifici —antic o modern— dels carrers de la ciutat. En definitiva, no pot haver-hi contradicció entre el fet apreciatiu, el saber gaudir de les qualitats formals i estètiques dels objectes (color, forma, textura...) i el seu entorn.

Per aquest camí arribaríem a un concepte ampli de *béns culturals*, ja que alguns poden entrar en un museu i altres són patrimoni de la ciutat (places d'interès, el call jueu, l'itinerari dels edificis de Rafel Masó, etc.).

Un exemple de museu obert: l'entorn de les muralles de Girona

Un cop definits els termes principals en els apartats anteriors, exposarem una proposta per desenvolupar el treball. Entendríem l'aplicació pràctica de l'eix transversal dels museus de Girona com un treball en què s'implicarien els continguts de conceptes, procediments, actituds i valors de disciplines diferents com són el medi natural, la llengua, l'educació artística, etc. Tal com hem dit abans, el referent és el medi pròxim per poder fer associacions amb altres medis més llunyans, per poder comentar cultures similars a les nostres però també per poder entendre'n d'altres molts diferents.

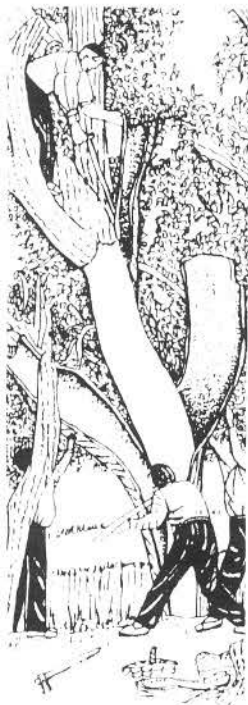
6. Val a dir que la idea que els experts que fan una funció formativa per al públic escolar han de garantir una orientació didàctica sòlida, és cada cop més arrelada. 7. Un desenvolupament d'aquest tema es va portar a terme en un treball de recerca de Didàctica de les Arts plàstiques el curs 1993-94. Va consistir en un dossier didàctic i un portafolis experimentat a l'escola a càrrec de C. Colomer, N. Fontana i C. Sabat.

- La metodologia ha de ser global, inductiva i deductiva i utilitzar el llenguatge com a sistema mòbil d'adaptació a la realitat de cada moment.
- Les tasques han de ser contínues i acumulatives, aplicant la recerca bibliogràfica amb documents de diferents gèneres, contestant a les preguntes: què, com, quan i per què.
- És important la intervenció d'experts i estudiosos que puguin guiar i acompanyar els alumnes al terreny d'estudi. Molts museus tenen monitors per fer les explicacions i, cada vegada més, podem trobar-ne també per fer recorreguts ciutadans.⁶
- Experimentació mitjançant el treball individual i de grup, comentarís crítics i discussió.
- Associació amb ambients propers i universals.

Per desenvolupar un estudi en què s'impliquin diverses variables —i prenent ara d'exemple d'anàlisi la muralla de Girona⁷— hem d'indagar primer quines idees prèvies tenen els alumnes del tema d'estudi. Ho podem explorar en diferents sondejos tals com: Què en saben de l'estat actual de la Muralla? Coneixen els orígens de la seva construcció? Saben amb quins materials i estris es construïa antigament? Les condicions del terreny determinaven els límits de la fortificació? L'esquema de treball que caldrà adoptar segons l'avaluació inicial podria ser una observació directa a manera d'itinerari en un procés de vuit fases:

- I. *Nivell perceptiu*: inici del treball amb una lectura sensorial en què analitzarem propietats tàctils, visuals, auditives i sinestèsiques. Quines qualitats tàctils té la muralla, com estan disposats els carreus, quins gruixos té, quines textures, quins colors, etc.
- II. *Nivell cultural*: estructuració i conceptualització dels continguts de conceptes, comprensió de les qualitats físiques i compositives, propietats funcionals, altura de les finestres, diversitat de portes, baluards, etc. Principis de la seva construcció, variacions, noms bàsics de la construcció, amb la implicació d'aspectes ecològics, històrics, estètics, etc.
- III. *Selecció d'un problema*, un cop establerta la connexió intuïtiva i cultural amb el tema d'estudi, que podria fer entendre l'estil de la construcció deduint els materials, formes, colors i altres elements implicats.
- IV. *Formulació de la hipòtesi*: poden ser diverses i fer referència a les relacions estilístiques i funcionals de la Muralla. Es poden fer hipòtesis des d'un punt de vista comparatiu amb altres construccions del moment, o bé es pot establir un paral·lel històric amb l'actualitat.
- V. *Verificació de la hipòtesi*: el treball en diferents procediments expressius: dibuixar, pintar, construir, relacionar, etc. Això ens ajudarà a verificar la hipòtesi que hem plantejat.
- VI. *Síntesi*: totes les deduccions que hàgim pogut fer amb l'observació directa, el recull de materials de l'entorn, les fotografies, etc., ens aportaran moltes dades. Podem tenir dubtes de com havia estat la Muralla i si és correcta o no la reconstrucció. Caldrà fer una primera *síntesi* d'informació, encara que pugui ser revisada més endavant. Aquesta síntesi

- ha d'incloure dades cronològiques, formals, ambientals, etc.
- VII. *Nivell semàntic*: la comprensió de tots els elements que s'han interaccionat ha d'estar lligada als seus *espais oberts i espais tancats*, al significat i a la terminologia. Caldrà associar, doncs, els termes baluard i merlet amb la seva forma, color, moment històric (muralla romana, medieval, etc.), significat, estil (finestres cegues, lluneta, call, contrafort...), materials (pedra de Girona), etc.
- VIII. *Comportament ecològic*: del resultat de les fases anteriors, se'n deduirà un comportament ecològic que vol dir tenir un respecte per tot el medi natural de la zona; aquestes actituds ecològiques i de respecte s'han d'orientar també cap a la conservació del patrimoni artístic, de les seves construccions globals, els seus detalls i ornaments, etc., aconseguint així fomentar uns continguts culturals i actitudinals de *comportament estètic* o d'apreciació qualitativa del patrimoni artístic. La confluència d'aquestes actituds ens proporcionarà la millor manera de conèixer Girona, una ciutat museu.



Taller intergeneracional amb demostració artesanal
Visites guiades al Museu
Visita a una fàbrica de suro per a nens majors de 12 anys
Quadern didàctic sobre el suro
Itinerari urbà del suro

Ecologia, indústria, art, cultura,...
El suro: un model específic de desenvolupament industrial.

Demaneu-nos informació
al telèfon: (972) 30 39 98
Carrer de la Tarongeta, 31
17200 Palafrugell (Girona)



**MUSEU DEL
SURO DE
PALAFRUGELL**

MUSEU DE LA CIÈNCIA
I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

La taula és un món que esdevé la paràbola de la societat: colors, flaires i sons, i tot allò que caracteritza la cultura del gust, no solament tenen una dimensió lúdica, sinó també un significat d'identificació social (o nacional) i una penyora d'intercanvi intercultural. Girona, doncs, esdevé l'espai urbà de presència i intercanvi d'aquestes experiències: hi proposem tres «itineraris dels sentits» que, des d'una perspectiva històrica, ens fan anar dels temps medievals a l'actualitat en un diàleg de colors, flaires i sons.

Colors, flaires i sons de Girona

Itineraris dels sentits

Permeteu-me encetar aquesta reflexió sobre colors, flaires i sons de Girona —allò que en podríem dir la sensualitat urbana— amb un record personal. Fa anys vaig iniciar la meua activitat docent amb uns cursos de reciclatge per a mestres. I vaig trobar que la part de «folklore» de la matèria que impartia, Coneixement de Catalunya, es basava, en general, en els clixés que han fet, justament, que aquesta paraula hagi quedat, sovint, tan devaluada. Vaig decidir donar-hi un tomb potenciant els treballs que tinguessin en compte el món dels sentits i, més concretament, la cultura del gust: de la cuina tradicional a la preparació dels aliments; de la «caça» de bolets a les activitats paragastronòmiques. I el resultat, certament, fou prou engrescador, amb treballs de camp magnífics (algun dels quals, més tard, ha estat publicat) tant per part dels mestres com dels seus alumnes.

Jaume Fàbrega

Entre Marraqueix i Florència

Colors, flaires i sons: un entorn complex, val a dir-ho, en el qual intervenen la celebració del cicle anual, sorprenentment viva, malgrat la civilització urbana i postindustrial —canalons per Nadal,

panellets per Tots Sants, etc.—, les flaires de plats i sofregits tot passejant pel carrer, i el sons urbans —siguin de músiques o de músiques de coberts.

Girona, per desgràcia, no és Marràqueix —ni tampoc Florència!, on aquests sons, olors i colors han estat evocats per Josep Pla—, però encara, passejant pels seus carrers del nucli antic, tal com deia Josep Pla amb una imatge sinestèsica, hi ha el color i l'olor del sofregit, així com el de certes llegendes, antigues o inventades. Els colors tan «culinaris» de les cases del riu, la remor de cuines privades i públiques dels seus darreres —però que alhora constitueixen la imatge urbana més reeixida de «petita Florència»—, i la constant presència de l'aigua —rius i fonts—, ens suggereixen que el menjar —malgrat el *fast food*— és, encara, una passió sensual a la qual els mediterranis difícilment renunciarem. I, al capdavall, els nostres sentits potser estan més a prop de Marràqueix que no pas de Brussel·les.

Cuina, identificació i interculturalitat

Però aquesta passió —sobretot quan esclata en forma de cuina de festa— ha de tenir en compte dos factors. El primer és que la cuina tradicional, *per se*, té uns valors antropològics, culturals i es presenta com un factor d'integració social i d'identificació nacional. Parlem d'«identificació» —seguint el filòsof Terricabras— més que d'«identitat». Com diu l'antropòleg Igor de Garine, «amb el menjar l'home exterioritza, exerceix, en certa manera, la seva pertinença social».

El segon factor és que també ens mostra que la cuina sempre ha estat oberta i transcultural: plats i espècies, sons i flaires, són una mena de llibre obert envers la interculturalitat, tant en sentit històric com en el sentit d'un possible diàleg actual.

És a dir: l'escola hauria de ser el marc d'un ensenyament doble: d'una banda, s'hi hauria d'ensenyar la cultura del gust, o sigui, el coneixement dels productes i menjars, tradicionals o no. Actualment, la família, en general, ja no és l'àmbit d'aquesta educació, abans exercida de manera natural. L'escola, també cada cop

més intercultural, ha de posar en relleu, d'una banda, que la cuina, la música, etc., tradicionals, són l'herència de diverses aportacions (àrabs, jueves, andaluses, etc.), i que el coneixement actual d'aquestes aportacions (ampliades a l'Àfrica negra, Xina...) poden constituir una eina valuosíssima per a la creació d'una cultura de la diversitat.

Si tastem els sons, les flaires i les menges d'aquestes cultures —i viceversa—, no solament ampliem el nostre registre palatal i lúdic, sinó que també ens adonem, de la manera més natural, de la capacitat creativa de totes les cultures, més enllà de qualsevol prejudici racista o, simplement, de prepotència eurocentrista.



Foto: Antonio Garrido.

Itineraris dels sentits

Suggerixo tres «itineraris dels sentits» relacionats amb la ciutat de Girona.

L'itinerari medieval se centra en el nucli antic i el call. Aquest recorregut ens evoca, d'una banda, Francesc Eiximenis, un gironí universal, promotor de la cultura del gust a través del seu manual *Com usar bé de beure e menjar*. Però alhora ens recorda la presència semítica i el seu fort impacte en aquesta cuina medieval i posterior. És la Girona dels rius, dels seus antics molins fariners i producció alimentària.

L'itinerari barroc ens recorda que d'aquesta època daten els millors *espais* urbans de Girona, del carrer de Ciutadans al Seminari, i fins la catedral: la cuina de l'esplendor i de la festa, la pastisseria i les begudes (recordem el receptari siscentista de Francesc Corominas).

L'itinerari modern ens evoca, per damunt de tot, les aportacions literàries de Ferran Agulló —autor del *Llibre de la cuina catalana*— i de Josep Pla —amb *El que hem menjat*—. D'una banda, la cuina convertida en literatura i de l'altra les aportacions policulturals: dels italians del segle XIX fins als magrebins en el moment actual.

El pas de l'any a Girona: el menjar i els seus ritus

El calendari alimentari tradicional, per definició, és marcat pel cicle anual i les diverses festes, religioses o populars. Això no obstant, les formes de vida moderna, el canvi de costums, la industrialització, la pèrdua d'identitat, etc., han fet minvar l'antiga i estreta relació del menjar —i certs plats— amb els canvis de les estacions i el pas de l'any, presidits bàsicament per les festes religioses cristianes.

A la major part d'aquestes festes hom hi associa menjars o plats especials, carregats, conscientment o inconscientment, d'una forta càrrega simbòlica i ritual. Si Feuerbach deia que «l'home és allò que menja», la tria dels menjars i el seu simbolisme, certament, és un dels aspectes del procés d'hominització i de la cultura —com, altrament, ho ha posat de manifest l'antropòleg Faustino Cordón— «menjar va fer l'home».

Menjar símbols

Per exemple, menjar panellets o fruita seca per Tots Sants —important festa gironina, en coincidir amb la festa major («Per Tots Sants a Girona») — remet a un antiquíssim simbolisme funerari (fruita seca = energia dels morts), del qual ara no som conscients, però sí que en devien ser els nostres avantpassats.

Aquests rituals del menjar, doncs, a part del seu interès gastronòmic —i per això alguns perviuen fins avui—, que són els que descriurem, tenen també, com hem dit abans, un gran interès antropològic i cultural; al cap i a la fi, el que som ara és el resultat del que, durant generacions i a vegades fins mil·lennis, han fet els nostres avantpassats, i, també, de les transformacions i aportacions diverses. Poden ser reutilitzats perfectament —desproveïts del seu significat religiós— a l'escola com a eina d'«integració» al país o, per què no, d'intercanvi policultural, combinant-ho amb d'altres celebracions de fora.

Un calendari de sabors

Aquesta relació no pretén, de cap de les maneres, ser exhaus-



«Girona no és Marraqueix... però tampoc Florència.»

tiva, ni temporalment ni geogràficament. És, purament, un mostreig per fer veure que en la nostra vida actual, fonamentalment urbana, alguns d'aquests ritus no solament encara hi tenen cabuda, sinó que perpetuen el plaer de molts plats, dolços, begudes i menjars tradicionals.

L'espai d'aquests festes i menjades pot ser estrictament domèstic —o escolar—, però sovint solen comportar la presència de convidats. Però moltes d'altres tenen lloc en espais públics i, en general, estan obertes a la participació de tothom. Poden prendre forma d'aplecs i àpats comunitaris (incloent-hi els de carrer o barri), balls i festes diverses.

La major part de ritus alimentaris són vigents i, fins i tot, n'ha crescut la pràctica o s'ha estès a tot l'any (crema, coca de Sant Joan, panallets, etc.), i d'altres són ja rars (com alguns plats del dia de matar porc, activitat abans urbana però ara, lògicament, desapareguda).

Les estacions a ciutat

A la ciutat de Girona, en general, hi trobem el mateix cicle que arreu de Catalunya, amb algunes particularitats. Començant per Nadal, trobem plats com l'escudella i carn d'olla, dita també «olla» o «bullit», amb pasta grossa (macarrons, etc.), però no amb galets (anomenats colzes en d'altres comarques), com a Barcelona. Vénen després els canelons de Sant Esteve i els clàssics rostits d'aviram a la cassola o al forn, amb la peça sencera o farcida, acompanyats d'una amanida verda, per exemple, d'api —un menú, per cert, ja descrit per Eiximenis.

De postres, perpetuem el ritual de la fruita seca, dels torrons —incloent-hi els rodons d'avellana, o quadrats, d'Amer (que perpetuen una recepta medieval del *Libre de totes maneres de confits*, segle XV) coberts amb neula—. Més dolços tradicionals són els relacionats amb el cagatió: duros de xocolata, cebes de sucre, carbó i, sobretot, elements de massapà acolorit («esclopets», fruites, botifarres, etc.).

Tenim aviat, en ple hivern, les coques i pans que es beneeixen, i ja cap a la primavera el tortell del Ram (farcit de massapà i adornat amb fruita) i, per Sant Antoni i Setmana Santa, els «brunyols», així com plats de bacallà que, en general, no difereixen dels de la resta de Catalunya (bacallà amb panses i pinyons i altres). Hi ha un *intermezzo* presidit per certs plats de Carnestoltes, com la truita de botifarra o la coca de greixons (llardons) i, antigament, la peuada (plat que és ben viu a Menorca sota el nom de «greixera de peus»).

L'estiu començava amb el Corpus, abans amb un plat característic, l'arròs de bou, ara desaparegut. Per Sant Joan, com a tot Catalunya, hi domina la coca d'antiga simbologia solar, guarnida amb fruita confitada.

La tardor —coincidint amb la festa major de Sant Narcís— ens porta els plats de festa major (*platillos* o guisats, rostits com l'oca amb peres), el vi novell, les castanyes i els panellets. També és el moment en què molts gironins —encara avui— van a «caçar» bolets, ben a prop, a llocs com la Vall de Sant Daniel o la munta-

nya dels Àngels. Tot un cicle alimentari possible, doncs, per viure les estacions a ciutat.

Ànec amb peres

Una fórmula genuïna d'aquest famós plat de festa major, tal com es fa al Gironès i a la Selva, però que retrobem a l'Empordà, Osona, Maresme, etc.

Ingredients

1 ànec mut, farina, 1/2 copa de vi ranci;
oli o llard, sal, pebre negre, canyella, 1 ceba;
2 tomàquets, 1 pols de sucre, aigua;
peres ercolines o de Puigcerdà;
picada: pinyons, all, julivert, galetes, vi ranci.

Elaboració

Un cop net l'ànec i fet a talls, no massa petits (uns vuit), els feu rossejar en una cassola de terrissa o ferro amb una mica d'oli. Tireu-hi el vi i feu-ho reduir. Amaniu els talls amb sal i un pessic de pebre negre, nou moscada i canyella. Retireu-los i traieu part del greix. Elaboreu un sofregit amb la ceba ratllada, afegint-hi algunes gotes d'aigua. Quan sigui daurada hi afegiu el tomàquet ratllat, o tomàquet concentrat. Feu que el sofregit quedi com una confitura; amaniu-lo amb sal i un pols de sucre. Afegiu-hi els talls d'ànec que heu reservat i manteniu uns minuts a foc més aviat alt, a fi que tot agafi gust. Hi afegiu aigua i ho deixeu fent la xup-xup.

Mentrestant poseu aigua a bullir, amb un pols de sal, i hi feu coure les peres, escuades i pelades. No han de quedar massa cuites. Escorreu-les i afegiu-les a la cassola. Feu una bona picada amb la fruita seca i galetes, deixateu-la amb el vi i afegiu-la a la cassola, un quart abans que tot sigui cuit. Tasteu-ho de sal i espècies.

Notes

- L'ànec mut, menys greixós que el xerraire, procedeix d'Amèrica, però es va naturalitzar de seguida a l'Empordà.

- La picada és una preparació que ja trobem a la cuina medieval (*Libre de Sent Soví*, segle XIV).
- Com tots aquests guisats —evocats per Pla a *El que hem menjat*— és millor preparat d'un dia per l'altre.
- Hi havia qui hi afegia farina: o bé enfarinaven els talls, o bé feien un ros previ, o n'afegien al sofregit; es pot prescindir del tomàquet, i així retrobem la recepta barroca.
- Admet variants en la preparació de les peres: n'hi ha que no les pelen, d'altres les enfarinen i fregeixen, etc. Antigament s'empra-ven peres bordes, agres, que combinaven molt bé amb el guisat, juntament amb la canyella, etc. També es feien servir peres d'aquesta mena, assecades una mica al forn.
- A la picada hi podeu afegir ametlles, avellanets, all, julivert, espècies, galetes maries, carquinyolis...
- En comptes de vi ranci també hi és bo el conyac o brandy, en menys quantitat, i fins i tot garnatxa o moscatell.
- El mateix plat es pot fer amb ànec xerraire o oca; cal, en aquests casos, desgreixar-lo més. En el cas de l'oca, a més, la cocció és més lenta. El grau de cocció d'aquesta, tradicionalment, era més alt que l'actual, en què s'admeten coccions més cruenques.
- Les peres apareixen en nombrosos plats salats tradicionals: alliolis, bullits de verdures i escudelles i guisats amb vedella, xai o pollastre; també es farceixen amb carn, tal com ho explica el Baró de Maldà (*Calaix de Sastre*, segle XVIII).
- En alguns restaurants, finalment, fan una versió més o menys canviada d'aquesta recepta flamejant l'oca, coent-la prèviament al forn i colant la salsa.

Bibliografia

- AGULLÓ, Ferran. *Llibre de la cuina catalana*, Barcelona: J. Puig i Alfonso editor, 1933 (2a edició).
- FÀBREGA, Jaume. *La cuina gironina*, Barcelona: Editorial Laia, 1985. Nova edició amb el títol *Cuina de l'Empordà i la Costa Brava*, Barcelona, Edicions de la Magrana, 1995).
- GARINE, Igor de. «Los aspectos socioculturales de la nutrición», a *Alimentación y cultura*, ed. per Jesús Contreras, Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1995.
- PLA, Josep. *El que hem menjat*, Barcelona: Edicions Destino, 1972.

Girona ha estat una font d'inspiració per a molts escriptors. Els memorialistes han descrit la ciutat, els novel·listes l'han poblat de personatges de ficció, els poetes l'han impregnat de sentiments i de somnis. Gràcies a les visions, tan diverses, de tots plegats podem conèixer més i millor la realitat gironina

Visions de Girona a través de la literatura

Entre les ciutats dotades per fer aflorar la inspiració dels escriptors, Girona no deu pas la fama a un sol llibre ni a un sol autor. Ben al contrari, són molts i molt notables els qui se n'han sentit atrets i l'han convertit en substància literària. És per això que resulta tan fàcil i tan grat accedir al coneixement de Girona a través de la literatura.

Narcís-Jordi Aragó

Periodista i escriptor

Els memorialistes

Els autors de memòries, dietaris, autobiografies i confessions solen descriure amb molta precisió el paisatge real de la ciutat i el paisatge humà dels seus habitants. El més conegut dels autors d'aquest grup és sens dubte Josep Pla. *El quadern gris* és ple de referències gironines, però sobretot *Girona, un llibre de records* pot servir, encara avui, per resseguir pas a pas, carrer per carrer, tot el nucli històric. En el llibre, les descripcions dels llocs conviuen —potser inharmonícament— amb les evocacions de les persones; aquestes —amb algunes excepcions— solen quedar malparades, però la ciutat sempre roman intacta. Pla descriu els indrets i explica alhora les descobertes que hi va experimentar en els seus anys d'adolescència. La ciutat es carrega així de sentit: els racons urbans esdevenen signes iniciàtics, lliçons de coses, símbols expressius de

36 Girona

realitats ignorades. Pedret, la catedral, la Devesa, les voltes, són escenaris en els quals Pla viu sensacions desconegudes i definitives; aquests i altres punts de la ciutat li deixen una empremta per a tota la vida, l'impressionen amb una fascinació que li durarà sempre. Per això llegir Pla *in situ*, o rellegir-lo després de recórrer la ciutat, és doblar la percepció, l'emoció i el profit de la visita.

Girona i jo, de Miquel de Palol, no és tant una descripció de la ciutat com una autobiografia. Però, tot i que l'autor es fixa més en la gent que en els escenaris, la gran protagonista omnipresent del llibre, com ho anuncia el títol, és també la ciutat, vista en un moment molt interessant de la seva història, el de l'esclat cultural que s'hi visqué a començament de segle. Encara que no sigui una crònica rigorosament cronològica ni exhaustiva, recull molts fets històrics concrets i conté, aparentment, poca literatura. N'hi ha, però, la suficient per introduir el lector en el coneixement de la societat gironina de l'època: el menestrals, els burgesos, els aristòcrates, els artistes bohemis i els lletraferits impenitents. A l'obra, s'hi reviu, a través d'una riquíssima galeria humana, la tensió permanent entre el conservadorisme ancestral de la majoria i la voluntat de modernització i de progrés d'unes minories rutilants.

Narcís Comadira, després d'haver fet molta poesia sobre Girona, va escriure també un llarg discurs en prosa, *Girona, matèria i memòria*, que és alhora, de manera indestriable, poema i assaig, record i proposta, crònica i crítica. I és també la visió de la Girona real, submergida a estones en els plecs de l'inconscient, refeta per la mirada i per la memòria, redreçada per la reflexió i reconstruïda per la sensibilitat. El paisatge urbà que en resulta és autèntic i sòlid, però sense perdre mai una punta de misteri; oscil·la entre els camins oberts del somni i el laberint de la realitat quotidiana.

Aquesta visió dels memorialistes es pot completar, des d'òptiques molt diverses, amb algunes pàgines de llibres d'Aurora Bertrana, Tomàs Roig i Llop, Patrice Chaplin o Carmen Alcalde.

Els narradors

Els autors de novel·les i de contes no es limiten a descriure la ciutat: la recreen i la reinventen, i retraten el tarannà dels seus

habitants a través de personatges de ficció. A vegades es tracta de recreacions molts fidels, i sovint de visions més imaginatives i lliures, que deuen tant a la realitat com a l'estat d'ànim de l'autor. Les obres narratives de més gruix que tenen per escenari Girona són les de Prudenci Bertrana. Pintor d'ofici, va començar a escriure, ja gran, unes «impressions subjectives» com a fruit de la contemplació de l'Onyar des de la finestra de casa, i tota la seva obra posterior seria igualment subjectiva. El seu llibre gironí per excel·lència, *El vagabund*, és clarament autobiogràfic, només amb els noms disfressats i amb els fets lleugerament manipulats. I les altres narracions, llargues o curtes, de tema gironí, reflecteixen sempre vivències o records de l'autor. Ell mateix ho confessà: «Les millors pàgines de la meua obra literària, la majoria dels meus herois i dels meus escenaris, han sortit d'aquesta formidable mina de somnis, d'esgarrifances, de majestat i de puresa que és la vostra ciutat.» A *Josafat, Jo!*, *Tieta Claudina*, *La Margarideta* o *Foranies gironines*, les figures i els paisatges són descrits amb els trets contundents del bon pintor i amb l'alè creador de l'escriptor inspirat. Girona és el marc insubstituïble de totes les històries i un personatge inevitable de tots els arguments.



Josep Pla.*

Com Bertrana, Joaquim Ruyra va descobrir a Girona les fonts de la inspiració literària: «La meua ànima —va dir— es troba tota amorosament aferrada a aquesta ciutat augusta.» A l'edat de setze anys en va marxar, però hi va retornar a través de la seva obra, amb diversos textos en vers i en prosa, però bàsicament amb dues narracions magistrals: *El primer llustre d'amor* i *La fi del món a Girona*. La precisió realista, gairebé fotogràfica, en la descripció de Girona deixa pas, en tots dos casos, a la transfiguració de la ciutat, ja sigui a través d'una fantasia romàntica o d'una visió fantasmagòrica i onírica. Són dues peces —també autobiogràfiques— doblement filles de Girona i doblement aptes per conèixer-la: perquè la ciutat hi ha posat l'escenari i perquè prèviament ha vessat el seu sortilegi en l'esperit de l'autor.

La identificació del narrador amb la ciutat arriba al cim en el cas de Joan Badia. Mort als vint-i-dos anys, va deixar una obra poètica considerable però, sobretot, unes admirables pàgines en prosa. Entre Girona i Badia es produeix una comprensió íntima, una autèntica compenetració, allò que Octavi Saltor anomenà «la

* Els gravats d'aquest article són d'Enric Marquès.



Miquel de Palol.

possessió lírica de la ciutat». Gràcies a ella, els escenaris gironins es troben vinculats de tal manera amb els estats d'ànim dels personatges, que els arguments de les narracions no tindrien sentit sense els paisatges en els quals s'insereixen. *El peccat de la novícia* no existiria sense la vall de Sant Daniel; *La campana d'en Jordiet* no voldria dir res sense la finestra que dona a l'Onyar. A *L'amor de la fugacitat*, la relació sentimental dels protagonistes canvia de sentit quan deixen de passejar per la Devesa i van a les Pedreres. Girona i Badia s'entrellacen fins a fer-se mútuament indispensables, i d'aquesta unió neix una ciutat ideal, enriquida per les emocions i matisada per una lleu ironia.

La identificació entre la ciutat i l'acció es produeix igualment, en els nostres dies, en dues obres de signe tan diferent com *Els xiprers creuen en Déu*, de Josep Maria Gironella, i *Ciutat petita i delicada*, de Jaume Ministral, i en moltes pàgines de la jove generació de narradors gironins.

Els poetes

L'atenció dels poetes per Girona comença amb el decadentisme i el simbolisme, creix amb els fervors del modernisme, es consolida amb la civilitat del noucentisme i es manté viva en els corrents poètics d'avui. El paisatge que ofereixen els poemes és escassament realista i profundament sentimental: l'impressionisme i l'expressionisme pesen molt més que les visions objectives i acadèmiques. Sobre el perfil de la ciutat s'hi projecten amb força els somnis i els malsons, les il·lusions i els desenganys; els versos poden néixer de la impressió momentània, de l'engrescament fugaç o bé del sofriment íntim i del ressentiment que se'n deriva. La ciutat dels poetes s'adiu poc amb la dels manuals i de les guies, on tot es troba codificat, catalogat i ordenat; és una ciutat polièdrica i inescotable, plena de sorpreses i carregada de suggestions.

El cens dels poetes que s'han inspirat en Girona és tan il·lustre com inacabable. Als noms ja esmentats de Ruyra, Badia, Palol i Comadira cal afegir-hi els de Víctor Català, Josep Carner, Tomàs Garcés, Josep Tharrats, Josep M. de Sagarra, Josep M. López-Picó, Alexandre Plana, Joan Mínguez, Jeroni Zanné, Carles Fages de

Climent, Salvador Espriu i Joan Perucho, seguits per la majoria dels poetes gironins actuals. Sense oblidar *Els versos escandalosament prosaics i lliures de Girona* de Josep Pla, ni la prosa poètica de Pere Bech a *Ciutat creada*, de Xavier Montsalvatge a *Terra de gestes i de beutat* i de Carles Rahola a *El llibre de l'August d'Alzina*. Cada un d'ells ha vist la ciutat amb uns ulls diferents i l'ha dibuixat d'acord amb el seu estil.



Prudenci Bertrana.

Conèixer i comprendre

Aquests són, en síntesi, els creadors que han fet literatura a Girona i sobre Girona. Alguns hi han nascut, altres hi han viscut, altres només hi han fet una estada passatgera, però tots hi han vessat la seva intimitat, han omplert de fantasia el seu clos urbà, han jugat amb la realitat i la ficció en els seus carrers i a l'ombra dels seus monuments. I alguns ho han fet amb la força i la gràcia suficients per assegurar la pervivència definitiva de Girona en la història de les lletres catalanes. De la mà de tots ells i amb l'ajut de les seves obres, podem endinsar-nos pels secrets de la ciutat, conèixer més profundament els seus racons i comprendre millor el seu esperit.

Quatre visions de Girona

«Haviem llambregat, des del tren, Girona, dreta vora el riu. Pedres grises, ribes de malenconia. Havíem travessat la Devesa, i el seu brancam espès, remorejant d'ocells i de fulles verdes, vestia la ciutat amb un altre prestigi. L'home que guaita, de la finestrella estant, les viles i els paisatges, s'enduu un triple record de Girona: el repòs enyorat del riu, la flama freda de les pedres; la senyoria de la Devesa. Tot, mesclat, us estremeix i fa un ressò etern.»

Tomàs Garcés

«El prodigiós campanar de Sant Feliu, vist contra la llum de la celística, tenia l'esveltesa d'un enorme xiprer. Un inici d'alba travessava els finestrals i assiluetava les adormides campanes, la filigrana de les arestes i els calats de les ogives. I part damunt,

40 Girona



Joan Badia..

encara, es distingia la massa ombruiada i feixuga de la Seu, que dominava un escalonament fantàstic de teulades i xemeneies negres com la tinta. A baix de tot, a l'abisme, la llorda i pintoresca renglera de cases desiguals es reflectia confusament en l'aigua espessa i calmosa del riu, amb la infinita varietat de penjarelles i andròmines que emplenaven balcons, finestres i galeries.»

Prudenci Bertrana

«Desembocàrem a la plaça de la Catedral, al peu d'aquella grandiosa i altíssima escalinata que serveix de peanya al temple gegantí. Jo mai no he vist enlloc del món cap escalinata tan colosal. És amplíssima, tota de pedra picada, amb balustrades artístiques, cada pom de les quals fóra càrrega feixuga per a un home valent, i amb grans replans, la major part dels quals domina les teulades de les cases veïnes. Sembla una obra feta per a éssers més forts que els humans. L'esperit s'afadiga només que de concebre l'intent de pujar-la.»

Joaquim Ruyra

«Fou a la plaça del Vi que sentírem per primera vegada en la nostra vida la sensació que produeixen les coses de gran caràcter. La plaça del Vi és una plaça rectangular, de proporcions divines, amb porxos a dreta i esquerra i el carrer de Ciutadans al fons. Davant d'aquests porxos compreguérem que ens trobàvem cara a cara de l'obra magna dels nostres avantpassats, que la nostra tradició arrencava de les corbes d'aquells carreus, que Girona era la capital de la nostra humanitat i de la nostra naturalitat màximes.»

Josep Pla

Bibliografia

- ALCALDE, Carmen. *Cartes a Lilith*. Barcelona: Bruguera, 1979.
ARAGÓ, Narcís-Jordi. *La Girona dels poetes*. Girona: Ajuntament, 1988; *Guia literària de Girona*. Tarragona: El Mèdol, 1995.

- BADIA, Joan. *El pecat de la novícia i altres contes*. Barcelona: Políglota, 1924; *Poemes de Girona*. Barcelona: La Revista, 1932.
- BARRAL, Carlos. *Años de penitencia*. Madrid: Alianza, 1982.
- BECH, Pere. *Ciutat creada*. Girona: Dalmau Carles Pla, 1951.
- BERTRANA, Aurora. *Memòries fins al 1935*. Barcelona: Pòrtic, 1973.
- BERTRANA, Prudenci. *Obres completes*. Barcelona: Selecta, 1965.
- COMADIRA, Narcís. *Girona, matèria i memòria*. Girona: Empúries/Ajuntament, 1989.
- CHAPLIN, Patrice. *D'Albany Park a Girona*. Girona: Pont de Pedra, 1991.
- GARCÉS, Tomàs. *Paisatges i lectures*. Barcelona: Llibreria Catalònia, 1926.
- GAY DE MONTELLÀ, Rafael. *Girona 1900*. Barcelona: Selecta, 1966.
- GIRONELLA, Josep M. *Els xiprers creuen en Déu*. Barcelona: Argos, 1967; *Un milió de morts*. Argos, Barcelona, 1967; *Ha esclatat la pau*. Barcelona: Argos, 1968.
- MÍNGUEZ, Joan. *Dies verges*. Barcelona: Llibreria Catalònia, 1929.
- MINISTRAL, Jaume. *Ciutat petita i delicada*. Barcelona: Nova Terra, 1975.
- MONTSALVATGE, Xavier; PLA, Joaquim. *Terra de gestes i de beutat. Girona*. Girona: Dalmau Carles Pla, 1917.
- PALOL, Miquel de. *Girona i jo*. Barcelona: Pòrtic, 1972.
- PÉREZ GALDÓS, Benito. *Gerona*. Madrid: Vda. e hijos de Tello, 1902.
- PLA, Josep. *Obra completa, vols. 1, 3 i 31*. Barcelona: Destino, 1966-84.
- PLANA, Alexandre. *El mirall imaginari*. Barcelona: Selecta, 1925.
- RAHOLA, Carles. *El llibre de l'August d'Alzina*. Barcelona: Antoni López, 1910; *Girona*. Girona: Tallers de l'Autonomista, 1925.
- ROIG I LLOP, Tomàs. *Girona, arca de somnis*. Barcelona: La Revista, 1956; *La represàlia*. Barcelona: Tallers G. Estrada, 1967; *Del meu viatge per la vida, I*. Barcelona: Pòrtic, 1975.
- RUYRA, Joaquim. *Obres Completes*. Barcelona: Selecta, 1949.
- SAGARRA, Josep M. de. *All i salobre*. Barcelona: Proa, 1966.
- VÍCTOR CATALÀ. *Un film, I*. Barcelona: Llibreria Catalònia, 1926.

Els escriptors d'avui

Són molt nombrosos els relats dels escriptors actuals amb l'acció ambientada íntegrament o parcialment a Girona. Aquesta és una relació no exhaustiva d'autors i de títols:

- ARBONÉS, Jordi. *Miratges* (1983).
 CANTALOEZELLA, Assumpció. *Escubidú* (1982), *Sauló* (1984), *La ciutat* (1990).
 COROMINAS, Xavier. *Per a qui es baten els ous* (1984).
 FAÑANÀS, Miquel. *Susqueda* (1983), *Assassinat a la missa del Gall* (1986), *L'enigma de la Torà* (1995).
 GARCÍA, Dolors. *Canya plàstica* (1987).
 GARDELLA, M. Àngels. *Concert per a una pantomima* (1984).
 JANER, M. de la Pau. *Màrmara* (1994).
 LLENÀS, J. M. *El secret de l'arxiu* (1990).
 MANZANA, Sílvia. *Quatre llunes i un instant* (1994).
 MASFERRER, Martí. *Fred negre* (1991).
 MOLERO, Natàlia. *El silenci dels plàtans* (1993).
 PAIROLÍ, Miquel. *El carrer de la Llebre* (1984).
 PUJOL, Josep. *Mirall i ombres* (1990).
 ROCA, M. Mercè. *Ben estret* (1986), *Sort que hi ha l'horitzó* (1986), *Capitells* (1988), *Cames de seda* (1993), *Secrets de família* (1995).
 VALLS, Josep. *Estimats germans* (1985).
 VILLATORO, Vicenç. *Evangeli gris* (1982).

També els poetes actuals dediquen sovint l'atenció a la ciutat. Destaquen, a més de Narcís Comadira, els noms de Manuel Castañó, Núria Esponellà, M. Rosa Font, Antoni Puigverd, Albert Rossich i Pere Solà. Tres autors han dedicat recentment sengles llibres sencers de poemes a Girona:

- COLOM, Margarita. *Girona, ciutat submergida* (1995).
 FAIG, Dídac. *L'alba i el mur* (1991).
 TARRÉS, Josep. *El llibre de Corpus* (1990).

L'equip de mestres del CEIP Cassià Costal ens mostra com es vincula el coneixement de la ciutat a l'aprenentatge dels continguts propis de l'educació primària, un treball a partir de la ciutat i que vol revertir en la formació global dels joves ciutadans de Girona.

Com veuen i viuen la ciutat els nostres alumnes

Un projecte escolar de descoberta de Girona

La proposta de descoberta i coneixement de la ciutat de Girona que presentem recull l'experiència duta a terme en el CEIP Cassià Costal de Girona. La localitat de Girona no esdevé només un marc privilegiat on es poden desenvolupar les activitats, sinó motiu de coneixement. El centre organitza i vehicula aquest coneixement a partir del seu projecte educatiu i curricular. Mereixen una especial importància els principis assumits que orienten tot el seu desplegament posterior. Finalment es presenta la programació de cicle mitjà com a exemple més palpable d'allò que s'acostaria més a una autèntica descoberta.

Carles Callís, Rosa Costa, Dolors Pons

Membres del Claustre del CEIP Cassià Costal de Girona

La base teòrica d'una descoberta de la ciutat

L'apropament a l'entorn més immediat de la localitat i el seu estudi és una línia de treball que mestres gironins de començament de segle ja propugnaven.¹ Aquesta tradició es va recuperar i des de fa anys la nostra escola troba a Girona no sols un marc referent, sinó un motiu de coneixement. A partir de la publicació de les Orientacions i Programes del Cicle Mitjà d'EGB per part de la Generalitat de Catalunya, i especialment amb el nou marc curricular fixat amb la LOGSE, l'escola ha procurat plantejar-se i incorporar el seu coneixement. L'experiència d'aquests darrers anys, la

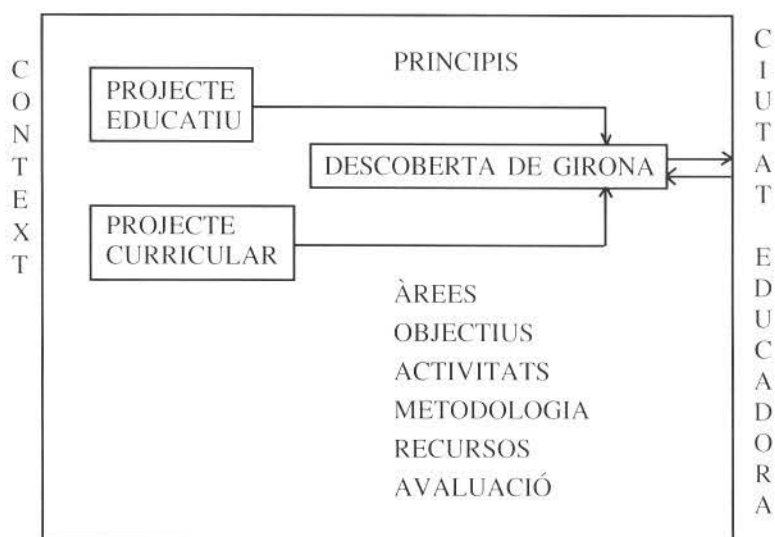
1. Vegeu *Els mestres gironins i l'estudi del medi* (1900-1936).

participació en un seminari de ciències socials sobre l'estudi de la localitat² i l'enriquiment en la discussió col·lectiva dels diferents professionals han donat forma a aquesta proposta de treball.

La programació de descoberta i coneixement de la ciutat que estem duent a terme troba els seus orígens i arrenca del projecte educatiu, en el qual es recullen uns principis i objectius educatius. Aquests principis són els que orienten tot el projecte curricular i configuren un currículum que organitza i ajuda a desenvolupar tota la descoberta i coneixement de la nostra ciutat. Aquesta acció educativa s'acompleix en el marc d'una «ciutat educadora» que ofereix uns recursos i unes possibilitats de participació que compleixen la tasca escolar (vegeu Esquema 1).

Si partim d'aquest planteig obtindrem una programació prou estructurada per donar un sentit lògic a l'aprenentatge i permetre la creació de nous aprenentatges, i prou flexible per incorporar la improvisació, els interessos particulars o del grup, o els recursos externs a l'escola.³ El que tenim clar és que el centre ha d'oferir aquesta guia, però és el judici de l'equip de docents que porten a la pràctica la descoberta el que permet adequar-la a la realitat del grup classe.

Esquema 1



2. Participació al Seminari de Ciències Socials al Cicle Mitjà: L'estudi de la localitat, organitzat pel CRP i amb col·laboració amb l'ICE de l'UAB, delegació de Girona.

3. Aquesta dicotomia la plantegen Pujol, J. i Nadal, M. a *El medi a l'escola*.



Principis que orienten la descoberta

- L'escola no pot restar al marge de la vida; l'obertura de l'escola cap a Girona, el seu territori i els seus recursos és el primer pas que pot conduir a una escola que participa del seu entorn. Per tant, un primer nivell d'obertura és aprofitar i participar dels recursos que la ciutat i les institucions ofereixen com a complement del sistema escolar: cicles, exposicions...
- Les ciutats, educativament, són més diverses i riques que les escoles. Per tant, considerem que l'infant ha de vivenciar Girona com a sistema complex, que condiona el seu creixement en l'aspecte intel·lectual, afectiu, estètic i ètic. És a dir, com a segon nivell de la descoberta apareix la reflexió del paper que exerceix la ciutat (amb les seves possibilitats i limitacions) sobre les persones que hi viuen.
- Però avui les ciutats són l'escenari on homes i dones aprenen i

ensenyen convivència. Els alumnes descobriran que esdevenen el primer nivell de representació política i de proveïment de serveis. A través de la vida a Girona podem oferir una formació en el valor de la concidania, imprescindible en unes ciutats que viuen la pluralitat de valors, el multiculturalisme...

- Però no ens hauríem de donar per satisfets fins a arribar a l'extrem d'aquesta escala que ens permet veure i viure la ciutat. Tonucci creu que en el nostre món les ciutats estan pensades per al «ciudadà mitjà» que respon a les característiques d'adult, home i treballador. En aquesta estructuració que obeeix a les lleis de mercat, els infants també tindrien coses a dir-hi. Per això, des de l'escola podem afavorir l'anàlisi crítica de la nostra ciutat, dels òrgans de participació, a partir de la qual fer propostes que poden modificar l'organització del centre, sensibilitzar les autoritats locals i, en definitiva, col·laborar en la ciutat que és el present i que es projecta cap al futur.

La proposta: Com veuen i viuen la ciutat els nostres alumnes i les nostres alumnes

Per descobrir i conèixer la ciutat pensem que hem de partir d'una programació que es fonamenti en unes finalitats i en el procés d'ensenyament-aprenentatge.

Finalitats:

Que mantingui un esperit de globalitat, d'interdisciplinarietat, que no fragmenti excessivament la realitat de la ciutat.

Que permeti l'expressió i la creativitat personal, a partir de creació literària, artística, musical, d'esbossos i projectes de modificació i millora d'equipaments, arquitectònics, d'idees per a l'organització de l'aula, el centre...

Que esdevingui un canal d'informació i d'animació per a la participació ciutadana en esdeveniments socials (festes, campanyes, activitats de barri...), culturals (visites a exposicions, jocs florals, grups corals...), polítics (Consell Escolar Municipal...).

Que ajudi a integrar tota la informació, a interpretar-la i a anar-se formant un esperit crític que l'eduqui per ser un ciutadà que compleix els seus deures i exerceix els seus drets.

Procés d'ensenyament-aprenentatge

Que inclogui el desenvolupament operatori dels alumnes de 7/8 anys, perquè a través del coneixement de la seva ciutat facin el pas del «món viscut» al «món concebut» que els permeti l'anàlisi del «món real».

Que se sustenti en els principis de globalitat i de construcció del propi coneixement.

Que empri processos d'aprenentatge per descoberta i anàlisi.

La programació per al cicle mitjà

Pel que fa al centre i per al mateix alumne, la ciutat esdevé un referent continuat durant tots els cicles, però és fonamentalment al cicle mitjà on la proposta pren el màxim significat, es converteix en un treball interdisciplinari i s'erigeix per als infants en una veritable descoberta. És per això que us presentem un exemple d'una programació elaborada en aquest cicle. Cal esmentar que aquest treball parteix i entronca amb els coneixements que els alumnes i les alumnes han adquirit en la seva descoberta del barri de Sant Narcís (barri on s'emmarca l'escola).

Val a dir que en la selecció de continguts tan presents hem tingut els objectius a assolir com les mateixes activitats, ja que algunes d'elles prenen prou significació i les considerem prou importants per incloure-les.⁴ (Vegeu les graelles de les pàgines següents.)



4. Raths presenta una llista de criteris per identificar activitats que tenen un valor inherent. Vegeu Stenhouse, L. (1987-130).

48 Girona

CONTINGUTS	OBJECTIUS	ÀREES	ACTIVITATS
Orientació a la ciutat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dominar la situació i l'orientació en el pla, a partir d'elements rellevants de la ciutat. 2. Conèixer els punts cardinals i utilitzar-los per orientar-se mitjançant un mapa. 	<p>Ciències socials. Educació física. Matemàtiques.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jocs de lateralitat i d'orientació en el pla. 2. Jocs matemàtics amb el pla com a element de treball. 3. Joc de ciutat. 4. Itineraris per la ciutat.
Girona, confluència de rius	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diferenciar les parts del curs d'un riu. 2. Observació de la confluència dels rius: Ter-Onyar - Galligants. 3. Conèixer els rius de Girona i les seves característiques. 4. Relacionar el cabal amb el microclima de Girona. 	<p>Ciències naturals. Ciències socials. Matemàtiques.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sortida a la confluència dels dos rius i treball d'observació, concretat en la confluència Ter-Onyar. 2. Càlculs matemàtics a partir de les dades obtingudes.
Els ponts de Girona	<ol style="list-style-type: none"> 1. Localitzar els ponts sobre el riu Onyar. 2. Identificar els ponts com a vies de comunicació. 3. Saber una mica d'història dels ponts: quan es construeixen, per què, anècdotes. 	<p>Ciències socials. Llenguatge. Matemàtiques.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Itinerari per resseguir i localitzar els ponts de Girona. 2. Recerca històrica sobre els ponts de Girona. 3. Activitats de geometria a partir de les formes dels ponts.

CONTINGUTS	OBJECTIUS	ÀREES	ACTIVITATS
El relleu de Girona	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificar el paisatge urbà de Girona i el dels seus entorns. 2. Interpretar el paisatge. 3. Relacionar el paisatge amb els ecosistemes: tipus de vegetació i fauna. 4. Valorar la necessitat de preservació d'entorns com un bé patrimonial. 	Ciències socials. Ciències naturals. Llenguatge. Educació artística. Ètica.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sortida per localitzar i interpretar. 2. Lectura de fragments literaris. 3. Visita al Museu d'Art per mirar pintures amb Girona com a fons. 4. Creació artística a partir del paisatge de Girona. 5. Creació de propostes i esbossos per explicar com ens agradaria que fossin indrets singulars de la ciutat
El treball a Girona	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conèixer diferents oficis. 2. Classificar els oficis en sectors del treball. 3. Conèixer diferents oficis. 4. Trobar en els noms dels carrers oficis. 5. Descobrir que la majoria de gent de Girona treballen en els serveis. 6. Comprendre els fenòmens migratoris. 	Ciències socials. Ètica. Llenguatge. Matemàtiques.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sortida per localitzar els carrers que duen nom d'oficis. 2. Visita a un taller d'un artesà: un boter, i a una fàbrica: Gròber. 3. Recerca a partir d'una enquesta sobre els oficis de les persones que viuen a Girona. 4. Col·loqui amb un treballador immigrant.
La ciutat com a lloc de serveis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conèixer i valorar la importància dels serveis ciutadans. 2. Identificar la ciutat com a lloc de convivència. 	Matemàtiques. Ciències naturals. Ciències socials. Ètica.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Visita a serveis que ofereix la ciutat: aigües potables, bombers, l'estació del ferrocarril, biblioteca.

50 Girona

CONTINGUTS	OBJECTIUS	ÀREES	ACTIVITATS
	<p>3. Traslladar la necessitat dels serveis a la pròpia aula.</p> <p>4. Habituar a fer un ús racional, mesurat i solidari dels recursos.</p>		<p>2. Enquestes a usuaris de serveis de la ciutat.</p> <p>3. Llistar llocs on ens anem a divertir i les feines necessàries per tal que estiguin a la nostra disposició.</p> <p>4. Organitzar l'aula amb encarregats de diversos serveis.</p>
La ciutat com a lloc de participació	<p>1. Educar en els valors democràtics.</p> <p>2. Entendre la participació ciutadana i els òrgans de govern.</p> <p>3. Practicar la participació i el joc democràtic a l'aula.</p>	Ètica. Ciències socials.	<p>1. Visita a l'Ajuntament de Girona.</p> <p>2. Enquesta al Sr. Alcalde de la ciutat o a un regidor/a.</p> <p>3. Assemblees que permetin la participació i la gestió democràtica de la vida del grup classe.</p>
Les empremtes de la història a Girona	<p>1. Observar edificis antics.</p> <p>2. Localitzar els edificis en el mapa.</p> <p>3. Reconèixer elements senzills del llenguatge artístic com a iniciació a l'art.</p> <p>4. Conèixer l'obra de personatges rellevants de la localitat.</p> <p>5. Fomentar el gust per la bellesa i la singularitat</p>	Educació artística. Ciències socials.	<p>1. Itinerari per la ciutat.</p> <p>2. Dibuixos.</p> <p>3. Monogràfics de recerca històrica sobre Rafel Masó.</p>

CONTINGUTS	OBJECTIUS	ÀREES	ACTIVITATS
Tradicions de la ciutat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conèixer llegendes. 2. Cantar cançons tradicionals o sobre Girona. 3. Crear noves cançons. 	Educació artística i musical. Llenguatge.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Itinerari de les llegendes de Girona. 2. Els jocs florals 3. Interpretar i representar cançons tradicionals, inventades, de Girona o que en parlin.

Consideracions finals

Volem fer avinent que no ens endinsarem en aportacions sobre metodologies, recursos i avaluació perquè no és el motiu d'aquest article i que avui es disposa d'una extensa bibliografia per desenvolupar aquests apartats del projecte.

Amb aquesta línia de treball hem volgut explicar-vos el nostre convenciment que la descoberta de Girona possibilita fer un pas qualitatiu considerable, d'obrir l'escola a la seva ciutat a educar a través de la ciutat on els alumnes viuen, per tal que contínuament es vagi creant, reformulant i enriquint el concepte que tenen de la seva localitat, de com veuen i viuen Girona.

Bibliografia

- CASAS, M. i al. *Les ciències socials a la primera etapa d'EGB*. Barcelona: Publicacions de Rosa Sensat, 1976.
- CLARA, J. i al. *Els mestres gironins i l'estudi del medi. (1900-1936)*. Girona: Serveis Territorials d'Ensenyament. Moviment de Mestres per a una Escola de Catalunya, 1983.
- GÜELL, D. i al. *L'estudi de la localitat. Seminari de ciències socials al cicle mitjà*. Girona: C.R.P. del Gironès, 1989.
- NADAL, M. i PUJOL, J. *El medi a l'escola*. Barcelona: GUIX, n. 66, 1983.
- STENHOUSE, L. *Investigación y desarrollo del currículum*. Madrid: Morata, 1987.

TONUCCI, F. *La ciudad de los niños*. Barcelona: CUADERNOS DE PEDAGOGÍA, n. 229, 1994.

AAVV. *La ciutat educadora*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1990.

■ museu etnològic del montseny ■

LA GABELLA

■ arbúcies ■

ITINERARIS DEL MONTSENY
VISITES GUIADES
TALLERS

NATURA
MONUMENTS
MON RURAL
INDÚSTRIA
POESIA

CASTANYADA
AVET DE NADAL
BOSC DE RIBERA
POMARI
OFICIS TRADICIONALS
JOCS TRADICIONALS

MULTIVISIÓ

LLEGENDES DEL MONTSENY

de propera inauguració

C/Major, 6 17401 ARBÚCIES Tel. (972) 86.0908

La matemàtica és una eina extraordinària que permet entrar en la interioritat dels objectes i fenòmens. Apreciar i saber observar les característiques sensorials de l'entorn aporta un coneixement perceptual imprescindible per moure'ns en el món, però, si a més sabem mirar el nostre entorn amb ulls de raonament matemàtic, el coneixement que n'adquirim és, sensorialment, encara més profund.

Conèixer la catedral de Girona des de la matemàtica

Si la matemàtica s'allunya de la seva font empírica, o més encara, si només s'inspira indirectament en la realitat a partir d'idees de segona o tercera mà, la matemàtica està en greu perill de degenerar.

(John von Neumann)

Grup «MÉS 3»*

Abans de res

1. Límits de la proposta

El que a continuació us presentem un dels grups de treball del Grup «Més 3», en aquest cas els de «Matemàtica i Realitat», forma part i és una petita mostra extractada d'un projecte més ampli sobre el coneixement de la catedral de Girona, visionat des de la perspectiva matemàtica. No són plantejaments on trobar receptes de gourmet plenament acabades on s'especifiquen tots els ingredients, proporcions, temps i temperatures...; són, al contrari, plats casolans sense massa filigranes, propostes generals amb l'objectiu que permetin adaptar-les i generalitzar-les a d'altres contextos i on

* Anna Alcaide; Anna Bonet; Imma Callís; Josep Callís; Isabel Compte; Dolors Costa; Pere Cuña; Vicens Gómez; M. José Gutiérrez; Carol Pardo; M. Àngels Ríó; Carme Teixidor; Gemma Vilar.

cadascú, a través del seu toc especial, ha de cuinar el seu propi plat per fer-lo prou saborós i adequat a la seva realitat.

La proposta global presenta les activitats seguint un itinerari lògic de visita i centrades en punts claus de la catedral de Girona. Es concreten en els blocs següents:

- 1) Tot pujant i baixant per l'escalinata.
- 2) Contemplant la façana barroca.
- 3) Immersos dins la nau gòtica.
- 4) Passejant pel claustre romànic.
- 5) Visitant el Museu.

En el present article únicament ens centrarem en dues i, només, encara, en algunes de les diverses propostes de treball que cadascuna d'aquestes tenen: la primera serà una de les obres mestres de l'art romànic: *el tapís de la Creació* del bloc Visitant el Museu; la segona, la façana principal de la catedral, la imatge més típica i coneguda.

2. Direcció i objectiu

Pensem, com John von Neumann, que la matemàtica no ha d'allunyar-se de la realitat, sinó que, al contrari, ha de servir per ajudar a entendre el nostre món i la realitat que ens envolta. De la mateixa manera que el coneixement profund d'una persona comporta un nivell de reconeixement extern aconseguit a través de la percepció sensorial, però, a més, cal una aproximació a la seva ànima (ideals, pensaments, il·lusions...) sense els quals no podem dir de cap manera que la coneixem de veritat i profundament, també els objectes, les coses, els fenòmens... tot allò que ens envolta, a més d'una realitat visualitzada a través dels sentits, té la seva ànima interna, els perquè implícits, els com i els què..., interrogants que la matemàtica ajuda a poder respondre i que en moltes ocasions és l'única manera d'arribar-hi. Tenir aquest nivell d'aproximació i coneixement desperta una nova visió, un coneixement que fa veure —com nosaltres mateixos hem experimentat en la nostra pell— el món i les seves realitats des de perspectives fins aleshores desconegudes. Transformar la matemàtica en quelcom vàlid i útil, en llenguatge de comunicació i interpretació de tot allò que tinc al

meu costat fa, fins i tot, que ens ho estimem més. L'estimació humana que tenim i sentim està en proporció —segurament no aritmètica, sinó geomètrica— amb el coneixement que aconseguim tenir de l'altre o altres persones; així també funciona i succeeix amb les coses. Per què no utilitzem doncs, la matemàtica per a aquesta alta funció? Per què no potenciem que la matemàtica ajudi els nostres alumnes a entendre i estimar més tot allò que forma part del seu entorn, arrels i país?

En tots els punts del recorregut es pretén incidir en aprenentatges que potenciïn, a més del coneixement social i artístic, l'adquisició de coneixements matemàtics, tant del camp específicament aritmètic com del geomètric. Així, les propostes plantegen activitats per treballar el càlcul mental; la descoberta de fenòmens numèrics, identificació-classificació; proporcionalitat; mesures; línies, figures i cossos; orientació i moviments en l'espai; estimació, aproximació, precisió...; i que incloguin, alhora, propostes per a cicle inicial, mitjà i superior de primària ampliables a primer cicle de secundària. Per a cada un dels punts de l'itinerari existeix, doncs, una diversitat de propostes bastant àmplia.

L'objectiu general que es pretén és, per tant:

a) El d'*ajudar a canviar el concepte i sentit de la matemàtica*, de trencar la idea que la matemàtica és aquella matèria seriosa, exacta, precisa, abstracta, irreal..., que únicament serveix per operar i calcular i que cal fer-ho allunyat de la bullícia i de la vida. «... Avui l'educació matemàtica podria basar el seu alliberament a ser menys canònica i historicista i molt més versàtil i actual, cercar menys respostes i fomentar més preguntes, planificar-se menys horitzontalment i més verticalment, evitar la monotonia i obrir-se a l'enfocament imaginatiu, deixar més de banda els mecanismes i desenvolupar més les idees, ser més breu i més profunda, menys estàtica i més dinàmica, menys exercicis i més problemes, menys memòria i més coneixements, menys abstracció i més experimentació prèvia, menys rigor absurd i més coneixement viable.» (Alsina, C.; Burgués, C.; Fortuny, J. M.; Giménez, J.; Torra, M. *Ensenyar Matemàtiques*. Barcelona: Graó, 1995.)

b) Descobrir que *darrera qualsevol fet o creació hi ha implí-*

cites unes lleis matemàtiques que han permès la seva materialització i existència.

c) Que *la matemàtica real té una globalitat interna* (els diversos camps matemàtics són presents alhora en un mateix moment i context i no amb desconexió entre ells com es presenta en l'ensenyament).

En aquest cas, pretenem doncs, *potenciar tant el coneixement de la catedral de Girona com a obra arquitectònica i artística com coneixements específicament matemàtics*.

3. Enfocament i repte

Evidentment que el millor coneixement s'obté, sobretot, del contacte directe amb la realitat, per això, la majoria de propostes són per realitzar *in situ*, però d'altres per treballar a classe, unes abans de la visita, d'altres, posterior a ella. Apropar-nos a la realitat a través de la matemàtica no hauria de representar per a cap professional de l'ensenyament cap repte important, donat que la matemàtica està en la realitat i a tot arreu. El problema d'utilitzar la realitat com a element de partença i arribada per tot procés d'aprenentatge radica fonamentalment en la dificultat de trencar els motlles, creences i idees personals que tenim sobre el concepte d'escola, d'educació..., o de la mateixa matemàtica. Treballar per fer més significativa la matemàtica i integrar-la com a eina i llenguatge que ajuda a entendre i interpretar el món és una tasca engrescadora i en la qual val la pena de posar el nostre esforç o al menys... d'intentar-ho!

Creant el Tapís de la Creació

La present proposta és un treball que combina i integra alhora dos tipus d'activitats:

a) *activitats de descoberta efectuades des de la manipulació per deduir-ne lleis, fenòmens i generalitzacions matemàtiques;*

b) *activitats d'aplicació de les descobertes: construcció del Tapís de la Creació a la grandària real.*

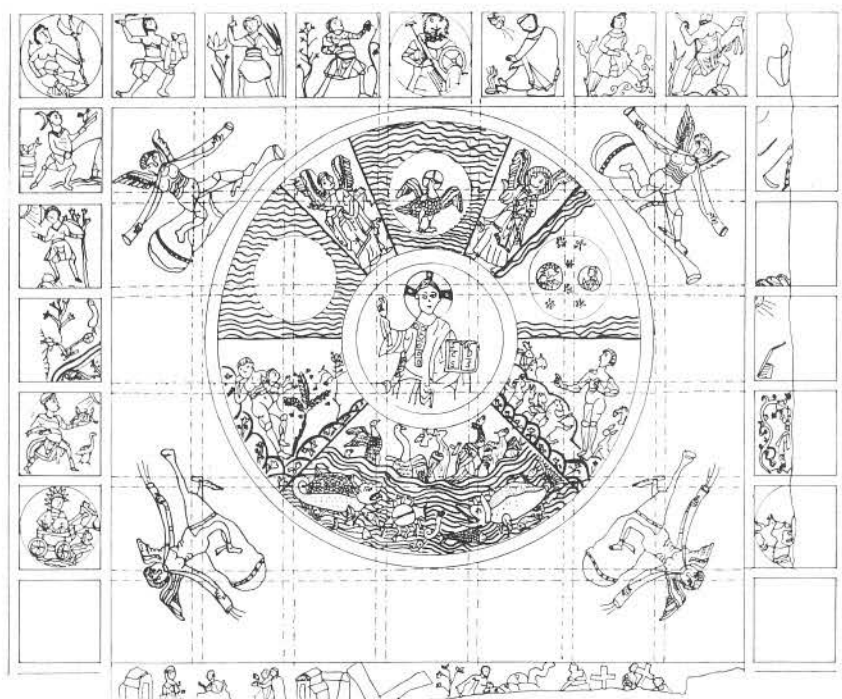


Fig 1. Reproducció simplificada del Tapís de la Creació (quadriculat per retallar les peces del trencaclosques; les línies contínues són presents en el tapís real, les discontinües, no).

La construcció del tapís es fa a classe, a poc a poc i sense tenir coneixement de la seva existència artística. La proposta és única i un pas depèn de l'anterior. Es passa de la fase de la motivació a la d'anàlisi de les parts per arribar finalment a la construcció. Serà posteriorment a la creació que es descobrirà la seva existència real, visitant la catedral.

FASE 1: Motivació

OBJECTIUS: Motivar i fomentar la imaginació i la creativitat dels nens i de les nenes.

ACTIVITATS

1. Es lliura a cada nen i nena totes les peces (54) d'un trencaclosques que compondria el tapís (quadrats equivalents a una de les quadrícules de la sanefa lateral). No se'ls proporciona cap làmina-

model a reproduir. No en coneixen, com ja hem dit, el model de la realitat. Amb aquestes peces els nens han de formar la composició que creguin més bonica, d'acord amb els seus propis criteris estètics.

2. S'escull a classe una de les propostes creades. En cas que entre aquestes no hagi sorgit el model del tapís, el mestre o la mestra (ja la tenia preparada) l'haurà introduït com una més. (Partim del supòsit que efectuaran l'elecció de la proposta que representarà el tapís donades les característiques estètiques que aquest posseeix.)

MATERIAL: Làmina amb les peces del tapís col·locades desordenadament.

A partir d'aquest moment tots treballaran sobre el model escollit i considerat com a «més bonic» (*Tapís de la Creació*) amb l'objectiu de *reproduir-lo exactament en gran* per decorar l'aula o un determinat indret de l'escola.

FASE 2: Anàlisi del tapís, de les seves parts i elements

Proposta 2.1

OBJECTIUS:

Descobrir el quadrat circumscrit a la circumferència central del tapís. Adonar-nos que sempre en una circumferència podem construir-hi un quadrat circumscrit
Introduir els conceptes de circumscrit/inscrit.

ACTIVITATS:

1. Observem i assenyalem sobre el tapís quadrícula (fig.1), les línies tangents que formen el quadrat circumscrit a la circumferència principal central.

2. Investigarem si aquest fet succeeix en les altres circumferències del tapís i ens adonarem que sempre podem crear el quadrat circumscrit.

MATERIAL:

Reproducció del tapís sobre estructura quadriculada (fig. 1).

ALTRES PROPOSTES:

Coordenades per situar punts, objectes..., o nosaltres mateixos, en el pla o en l'espai.

Mesura de superfície en funció d'una unitat consensuada (el quadre de la sanefa lateral). Ens permetria amidar la superfície de figures limitades per línies rectes o corbes a partir de mètodes exactes o aproximats; l'establiment de relacions entre els resultats obtinguts; la descoberta de la fórmula de la superfície del cercle...

Proposta 2.2

OBJECTIUS:

Saber trobar el centre d'una circumferència.

Determinar els límits dels sectors circulars de les circumferències centrals que coincideixen amb les diagonals del quadrat.

ACTIVITATS:

1. Treballarem amb el quadrat central i la circumferència inscrita que retallarem de la làmina. Mitjançant plegats del paper per simetria, descobrirem que totes les línies es tallen en un únic punt, el centre de circumferència.

2. Es treballarà sobre el tapís traçant gràficament les línies del plegat anterior per intentar arribar a l'extracció de lleis que regulen el fet observat: el centre d'una circumferència inscrita en un quadrat es troba en el punt de tall de les seves diagonals.

3. Observarem que algunes de les línies limitadores dels sectors circulars coincideixen amb les diagonals traçades.

MATERIAL:

Dues reproduccions del tapís sobre estructura quadriculada.

ALTRES PROPOSTES:

Posicions de les circumferències en el tapís: circumcèntriques...

Altres posicions.

Estudi i anàlisi dels elements de la circumferència: longitud, diàmetre, radi, corda... Descoberta de la relació longitud - diàmetre.

Anàlisi comparativa entre les circumferències existents en el tapís: entre concèntriques centrals (1 a 3 mesura dels seus diàmetres); les interiors dels sectors respecte a les concèntriques centrals (1/2 respecte la més interior de les centrals; 1/6 respecte la gran)...

Figures derivades: sector circular, corona circular...: descoberta dels elements i la seva àrea, plantejament de problemes (quantes circumferències petites cabrien dins la corona circular?).

Proposta 2.3

OBJECTIUS:

Aplicar tots els continguts apresos fins al moment.
Fomentar el treball de grup i l'autonomia d'acció.
Aplicació i domini de la proporcionalitat (escales)

ACTIVITATS:

Traspassar el model elegit, sobre un paper que tindrà les dimensions del tapís real, aquells elements treballats (sanefa lateral, circumferències centrals, circumferències de la sanefa lateral, sectors centrals coincidents amb diagonals del quadrat circumscrit). Caldrà, en certs casos, aplicar una proporció d'ampliació (x vegades), i en d'altres cercar el punt de posició que li correspongui. Les tasques s'efectuaran en l'àmbit del grup classe i es distribuïran per grups de treball.

MATERIAL:

Paper d'embalar, aparells de mesura (regles, compàs...), eines alternatives (cordills, fustes...).

Proposta 2.4

OBJECTIUS:

Delimitar el sector central superior de la corona.
Desvetllar processos de resolució de problemes.

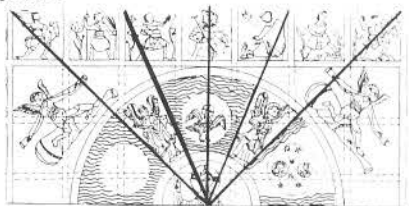
ACTIVITATS:

Determinar els sectors circulars i els centres de les circumferències de la corona; posteriorment es busquen estratègies per poder extreure unes conclusions matemàtiques que li possibilitin el traspàs al model que es fa a classe. Podem cer-

Opció 1



Opció 2



Opció 1



car diverses alternatives resolutòries, per exemple:

1. Agafant mitja circumferència i per plegatges simètrics (3) relacionant-ho amb obertura d'angles.
2. Relacionant la perllongació dels segments del sector amb els punts dels quadrats de la sanefa superior sobre els quals van a coincidir.
3. Del quadrat central amb la circumferència inscrita, se'n retalla la meitat superior. Cal aconseguir, mitjançant 2 plegats per simetria i per les bisectrius del triangle que en aquests moments tenim, que els plecs coincideixin amb les línies que determinen el sector superior i les línies sobre les quals estan col·locats els centres de les tres circumferències.

MATERIAL:

Reproducció del tapís sobre estructura quadriculada.

ALTRES PROPOSTES:

Aquesta experiència es podria fer amb 1/2 circumferència i permetria un treball de divisió d'una corona circular en x parts.

FASE 3: Materialització i creació

OBJECTIUS:

Entendre unes indicacions donades (matemàtiques o no).
Observar la simetria existent en el tapís.

ACTIVITATS:

Es treballarà la posició de les simbolitzacions dels quatre vents que emmarquen la rosassa central del tapís i els casos de simetria existent entre ells. Es podrà detectar amb miralls o per plegatge.
Finalment caldrà col·locar sobre el tapís real les diverses imatges en l'indret que els correspongui exactament i amb les proporcions adequades a través d'indicacions matemàtiques o no (p. ex.: al segment superior de la corona circular hi ha una representació de l'Esperit Sant en forma de colom); o, als quatre angles exteriors apareixen els quatre vents, el que es troba al costat dret-superior del tapís se li veuen les dues cames i fa simetria amb el vent del costat esquerra-superior) o...

MATERIAL:

Miralls.

Evidentment, mentre fèiem o construïem el *Tapís de la Creació* hem pogut treballar les característiques fonamentals de l'expressió artística del romànic: color, expressió, plecs de vestits, posició del cos, simbolismes, creences... Una vegada finalitzat i situat com a element decoratiu i d'ambientació a la classe, es farà la sortida final a la catedral i la visita al Museu, on se'l trobaran davant per davant, real i meravellós...!

Contemplant la façana barroca

El plantejament d'aquest bloc presenta un seguit de propostes. Són diferents i independents les unes de les altres. Aquí, per imposició d'espai, solament en citarem unes poques.

Proposta 1 (CI - CM - CS)

OBJECTIUS:

- Potenciar la imatge i memòria visual
- Potenciar la manipulació, l'assaig i error.
- Compondre-descompondre figures poligonals
- Identificar i reconèixer escultures i la seva posició en el retaule de la portada.
- Comprendre la potenciació
- Resolució de problemes i fenòmens de generalització.

ACTIVITATS:

Resolució d'un trencaclosques fet de figures planes poligonals que reproduceix la façana de la catedral. El grau de dificultat (nombre de peces, tipus de figures...) estarà en relació amb l'edat. En el de CM, les escultures seran peces totes elles iguals i amb la mateixa forma poligonal per obligar a la identificació de cadascuna d'elles i la seva posició (caldrà contrastar la resolució amb la fotografia).

Observació del retaule de la portada: hi ha la porta central, uns espais on situar-hi escultures, un nombre determinat de columnes... Si volem seguir el mateix procés constructiu, com hauria de ser un retaule més gros que aquest: quantes escultures s'hi haurien de posar? I columnes?... I, un altre més gran encara? Quin seria el més petit possible a construir amb aquestes característiques? Com seria un que tingués 112 columnes?

Proposta 2 (CM)

OBJECTIUS:

Treballar l'orientació espacial.
Saber identificar punts determinats en el plànol.

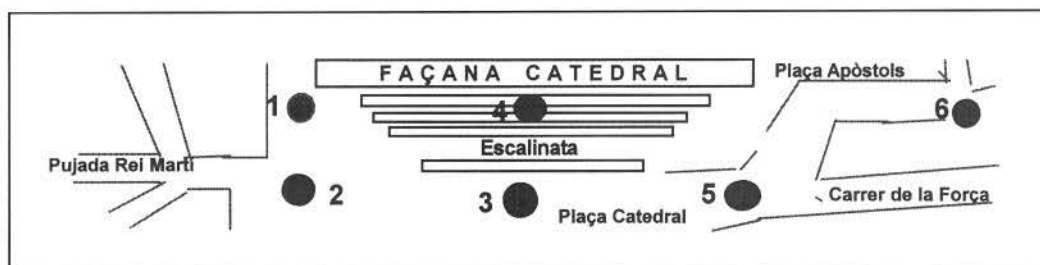
ACTIVITATS:

Identificar les perspectives de visió de la façana amb el punt des d'on es veuria d'aquella determinada manera. Cal aparellar la imatge (A, B, C...) amb els punts des d'on s'han fet (1, 2, 3, 4...). Caldrà intuir el resultat i posteriorment verificar-ne la correcció comprovant ell mateix en situar-se en els diversos punts que indica el plànol i constatar si veu el mateix que ha indicat prèviament.

MATERIAL:

Se'ls ha proporcionat uns fulls on apareixen diverses fotografies de la façana preses de diferents angles (frontal, laterals, contrapicats...) identificades per A, B, C... i, també, un esquema-plànol on està representada l'escalinata i façana juntament amb diversos punts identificats per 1, 2, 3..., situats en diversos llocs (just a la porta d'entrada de la catedral, en l'inici i centre de l'escalinata, en posicions laterals de perllongació de la línia horitzontal de la façana, en zones intermèdies entre aquests laterals i el central de l'escalinata...).

Observa aquestes fotografies i digues des de quin punt dels que es marquen en el plànol, creus tu que han estat fetes. Comprova-ho després, situant-te on indiquen els punts i mirant si veus exactament la mateixa imatge que la de la fotografia que pensaves.



64 Girona



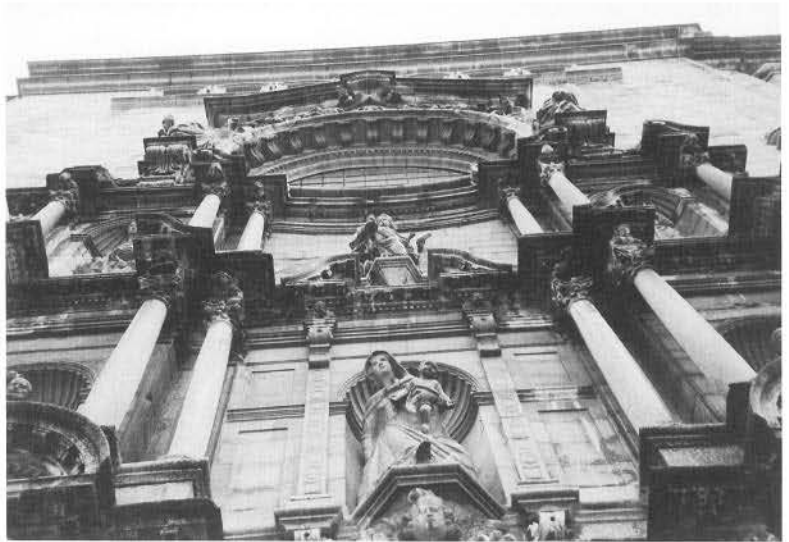
A)



B)



D)



C)

Proposta 3 (CM - CS)

OBJECTIUS:

Comprendre i identificar els moviments: trasllacions, girs i simetries.
Potenciar la formulació d'hipòtesis creatives i artístiques.
Descobrir els eixos de simetria i la seva relació amb els polígons regulars.
Identificar la unitat de gir productora de la rosassa.
Saber relacionar angles d'obertura de miralls amb simetria i polígons.

ACTIVITAT:

Cal fer propostes de «noves façanes» aplicant la simetria on es consideri oportú i després escollir quina opció constructiva es considera més estètica i per què. Primerament imaginant com seria i descriure-la, després fent-ne un dibuix i finalment manipulant amb miralls.

Donada la fotografia de la façana de la catedral (foto B de l'anterior proposta) i un mirall, cal visualitzar noves catedrals aplicant la simetria sobre una part determinada de la façana (no cal tenir en compte les escultures). Cal cercar totes les possibilitats diferents que es pugui i dibuixar-les.

Detectar a partir de girs, quina és la unitat mínima que origina i crea la rosassa.

Crear sanefes diferents a partir de la unitat de la rosassa.
 Observar les modificacions de rosasses que podem fer amb miralls i formes poligonals resultants segons la modificació de l'obertura que els hi donem. Determinar-ne l'obertura i relació amb la imatge i polígon format.

MATERIAL:

Mirall i llibre de miralls (dos miralls units per un costat que permet modificar l'obertura entre ells)

ALTRES PROPOSTES

Identificar i classificar línies, figures i cossos geomètrics de la façana.

Estimació de mesures (longitud i superfície) i contrast comparatiu respecte a altres realitats.

Proporcionalitat (escala i teorema de Thales).

Us animem que mireu, doncs, amb altres ulls allò que us envolta i intenteu veure-hi els conceptes matemàtics que configuren i determinen el nostre entorn, per possibilitar així, també, que tots els nostres alumnes puguin entrar en aquest fascinant món de les interioritats de la realitat i en el seu coneixement profund.

PARC NATURAL DELS AIGUAMOLLS DE L'EMPORDÀ

Horari

del Centre d'Informació:

De l'1 d'octubre al 31 de març

de 2/4 de 10 a 2 del migdia
i de 2/4 de 4 a 6 de la tarda.

De l'1 d'abril al 30 de setembre

de 2/4 de 10 a 2 del migdia
i de 2/4 de 5 a 7 de la tarda.

Hi trobareu:

- Diferents itineraris oberts tot el dia.
- 8 aguaitis i 2 observatoris.
- Aparcament amb zona de pícnic.
- Centre d'Informació obert tot l'any (excepte 25 de desembre i 1 de gener).
- Centre de Documentació.
- Botiga de Natura.
- Servei de guies. Concerteu-ho abans per telèfon.
- Lloguer de prismàtics i guies sonores al Centre d'Informació.
- Exposició permanent sobre el Parc.
- Exposicions temporals.



Us presentem un itinerari, adreçat a nens i nenes de cinc a set anys, pensat perquè ja en aquestes edats comencin a conèixer la ciutat a través d'una proposta divertida, senzilla i engrescadora com són les llegendes. Amb aquest motiu fan un recorregut pel barri vell de Girona.

Itineraris ciutadans. Un recorregut a través de la llegenda

*Lluïsa Bonal
Sílvia Teixidor*

Educació i ciutat

Girona va signar, l'any 1990, la *Carta de Ciutats Educadores*. Aquesta Carta recull i desenvolupa els principis bàsics que han d'orientar les polítiques municipals referents a aquest tema tan ampli que és educació i ciutat.

Un dels grans objectius de la *Carta de Ciutats Educadores* és posar a l'abast del ciutadà eines que l'ajudin a conèixer i comprendre aquest medi proper i sovint poc conegut que és la pròpia ciutat.

Aquest és també un dels objectius principals del Programa d'Educació Ambiental de l'Ajuntament de Girona. És un programa municipal per a la ciutat i tots els ciutadans. Els dos objectius bàsics d'aquest programa són:

- Facilitar el coneixement, comprensió i interpretació dels elements que estructurin la ciutat i del seu funcionament.
- Fomentar la consciència ambiental dels ciutadans que ha de conduir a l'adopció d'actituds i valors respectuosos amb el medi.

Les diferents actuacions del programa les emmarquem sota el lema «Fem Ciutat» amb un intent de reflectir la invitació a tot ciutadà a participar en aquesta tasca que ens ha d'implicar a tots.

Aquest programa està instal·lat en el Centre d'Educació Ambiental «La Caseta de la Devesa».



Des del «Fem Ciutat» intentem, doncs, donar eines, fer propostes que ajudin el ciutadà a conèixer, passejar i llegir la seva pròpia ciutat. En definitiva, a fer la ciutat més assequible, ja que a partir d'un bon coneixement també farem que sigui més actuable.

Els itineraris

Una de les propostes del «Fem Ciutat» són els itineraris. Aquests són recorreguts que transcorren per la ciutat o les seves rodalies i que poden ser de coneixement general del medi o amb una proposta temàtica que serveixi de fil conductor de l'itinerari.

La proposta inclou tant itineraris per espais naturals de la ciutat com recorreguts que mostren els seus diversos aspectes històrics, econòmics o socials. Perquè és amb la interacció dels dos elements, el natural i el derivat de la intervenció de l'home, que es va conformant l'evolució d'un territori i permet interpretar millor els canvis de la ciutat que hi va creixent.

Es proposen autoguiats, per poder-los dur a terme en grups, ja siguin famílies, centres d'ensenyament, grups de lleure o, en alguns casos, acompanyats per un monitor.

Per a cada itinerari proposem diferents activitats i s'elaboren materials com llibrets, fitxes de treball i materials audiovisuals.

Els itineraris per a nens i nenes

Aquests itineraris tenen com a objectiu principal proporcionar un coneixement de la ciutat mitjançant una sèrie d'activitats interessants i divertides alhora, com poden ser un passeig, un conte, un joc.



D'aquesta manera, els nens i les nenes comencen a entrar en la història i en l'estudi d'allò que els envolta sense seguir unes pautes que per a la seva edat podrien resultar una mica massa rígides i difícils d'assimilar.

Els itineraris que oferim poden portar-se a terme des de l'escola. En aquest cas, el mestre en serà el guia i el narrador, i podrà adaptar-los al nivell i interès dels seus alumnes. Però també es poden fer els itineraris amb la família, associacions d'esplai, associacions de veïns, o amb qualsevol altre grup on hi hagi nens i nenes amb ganes de començar a conèixer la seva ciutat.

A més de la documentació dels llibrets, que presenta tota la informació sobre els itineraris, s'ha preparat per a cada cas un material complementari per treballar els temes, especialment adreçat a les persones que segueixin els itineraris des de l'escola.

Tant la informació dels llibrets com el material complementari han estat elaborats pensant en tot moment que han de ser perfectament entesos pels nens i les nenes a qui van dirigits. És per això que s'ha procurat utilitzar un vocabulari i una expressió senzills i planers i un contingut breu i clar, però sense deixar de banda tot allò que els pugui interessar i enriquir.

Llegendes de Girona

És un itinerari adreçat especialment a nens i nenes de cinc a set anys, basat en un recull de quinze llegendes redactades per Dolors Garcia i Cornellà i il·lustrades per Carles Vivó.

El llibret de l'itinerari consta, a més de la descripció de les llegendes, d'un plànol on hi són situades i de les indicacions de com dur-lo a terme. Al costat de cada llegenda s'especifica el lloc des d'on s'aconseja explicar-la.

Per demanar acompanyament per seguir aquest itinerari o bé informació i assessorament podeu adreçar-vos a La Caseta de la Devesa.



Les llegendes que proposem són:

1. El cap de l'Ajuntament.
2. En Banyeta.
3. El vampir de la Rambla.
4. El tarlà de l'Argenteria.
5. La lleona.
6. La llegenda del llop.
7. Sant Feliu i el lladre.
8. La majordoma.
9. El bou d'or.
10. La serp de la font d'en Pericot.
11. La bruixa de la Catedral.
12. L'espasa de Carlemany.
13. La campana Beneta.
14. El falcó d'en Cap d'Estopes.
15. La cadira de Carlemany.

70 Girona



Aquestes llegendes fan referència a algun indret, episodi i moment de la ciutat, i estan ordenades d'acord amb un itinerari pensat tant per poder-lo fer d'un sol cop com per resseguir-lo de forma segmentada, anant als llocs en dies diferents:

Itinerari I: complet.

Itinerari II: llegendes 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 7.

Itinerari III: llegendes 8, 9, 10, 11 i 12.

Itinerari IV: llegendes 13, 14 i 15.

A Girona s'expliquen moltes llegendes, algunes des de fa molt de temps i altres des de fa molt poc; algunes són de figures o coses dels carrers o les cases i, per tant, podem veure o tocar allò que forma part de la llegenda; però n'hi ha d'altres que s'expliquen, però no en queda cap objecte que hi faci referència.

Aquestes quinze llegendes que es fan amb l'itinerari s'han redactat sobretot a partir de dues publicacions: el *Costumari Català*, de J. Amades, i *Llegendes i misteris de Girona*, de Carles Vivó. També n'hi ha alguna que no ha estat llegida enlloc, sinó explicada només de paraula.

S'ha procurat exposar-les amb un vocabulari adequat a l'edat dels nens i nenes perquè siguin comprensibles. Tot i així, i a causa de les arrels històriques d'algunes llegendes, és possible que sorgi algun punt de dificultat per a la seva comprensió total.

Per explicar les llegendes i procurar que siguin comprensibles per a tothom, proposem que la persona que condueixi l'itinerari les intenti llegir i conèixer abans d'explicar-les.

D'aquesta manera podrà substituir o aclarir tots aquells punts que cregui que poden quedar confusos per al seu grup (per exemple: què és una processó?, qui eren els jueus?, qui era Carlemany?, què vol dir usurer?, què és un seminarista?, què és un museu?, etc.).

A l'annex del llibret hi ha unes fitxes de comprensió i d'observació que es poden fer servir directament, sobretot en el cas dels centres d'ensenyament, o bé us poden ajudar a plantejar-vos aquestes i altres qüestions.

Valoració

Aquest itinerari, per bé que en principi anava adreçat a nens i nenes de cinc a set anys perquè comencin a conèixer la ciutat d'una manera senzilla i engrescadora, també s'ha fet amb grups de més edat. En tots dos casos ha resultat ser una bona experiència.

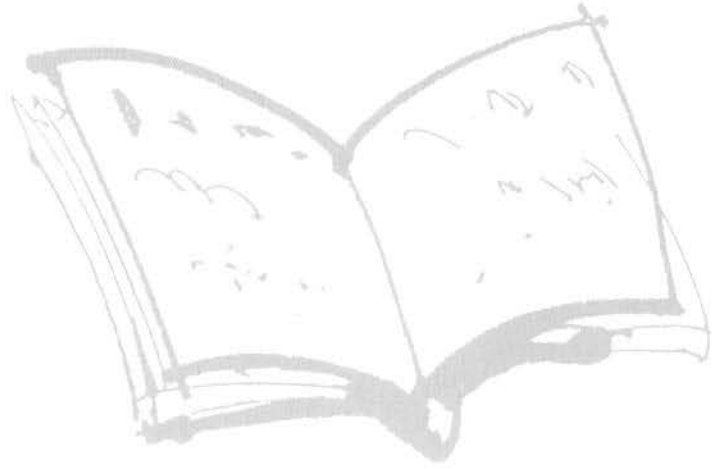
El seguiment i la valoració d'aquesta activitat es fan difícils pel fet que generalment l'itinerari es fa autoguiat. En aquest cas, tot i que hi ha un cert retorn d'informació, no és de manera sistematitzada i per tant fa difícil la valoració de l'experiència.

En els casos en què l'itinerari s'ha seguit amb monitor, podem recollir la valoració dels mestres o les persones responsables dels grups a través d'una fitxa d'avaluació. I a partir del buidatge d'aquestes fitxes d'avaluació i de la valoració dels mateixos monitors, fem el seguiment de l'activitat.

En definitiva, es valora com una bona eina per fomentar la capacitat dels nens i nenes d'observar i explorar l'entorn amb una actitud de curiositat i respecte.

Bibliografia

- AMADES, J. *Costumari català*. Barcelona: Salvat editores, 1982-83.
- GIBERT, J. *Girona. Petita història de la ciutat i de les seves tradicions i folklore*. Barcelona: 1946.
- VIVÓ, C. *Llegendes i misteris de Girona*. Col·lecció «Quaderns de la Revista de Girona», n. 24. Diputació de Girona, Caixa de Girona, 1989.



Recursos per conèixer i treballar «Girona»

Recull a càrrec del Centre de Recursos del Gironès, del Centre d'Educació ambiental La Caseta de la Devesa i de Josep Callís.

Llibres

- AJUNTAMENT DE GIRONA. *Girona vista per Fargonoli*. Girona: Ajuntament de Girona, 1985.
- AJUNTAMENT DE GIRONA. *La Cavalcada de Reis a Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1991.
- ADROHER, L.; BATALLÉ, D.; CANIMAS, J.; CASTELLS, N.; CASTELLS, R. M.; CORNELLÀ, P.; FALCÓ, J. M.; FALCÓ, M.; FAÑAMÀS, M.; FREIXAS, P.; GIL BONANCIA, M.; GRAU, C.; MARQUÈS, J.; MARTÍ, X.; PALOU, J.; PANELLA, L.; QUINTANA, T.; ROURA, G.; SIMON, A. *Girona i els seus barris*. Girona: Ajuntament de Girona, 1983.
- ALBERCH, R.; FREIXES, P.; MASSANES, E.; MIRÓ, J. *Girona: rius, ponts, aiguats*. Girona: Ajuntament de Girona, 1982.
- ALBERCH, R.; FREIXES, P.; MIRÓ, J. *Fires i mercats a Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1983.
- ALBERCH, R.; CASTELLS, N.; FREIXES, P.; GUILLER, Ch.; MIRÓ, J.; VILA, P. *Gremis i oficis a Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1984.
- ALBERCH, R.; CASTELLS, N. *La població de Girona. Segles XIV-XX*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1985.
- ALEGRET, J.; PÉREZ, S. *Els Manaies de Girona: 1751-1990*. Girona: Ajuntament de Girona, 1984.
- AMICH, N.; NOLLA, J. M. *Girona Goda i Sarraïna*. Girona: Ajuntament de Girona/Diputació de Girona, 1987.
- AMICH, N.; NOLLA, J. M.; SALRACH, J. M. *La Girona àrab. L'època*

- Carolíngia*. Girona: ADAC, 1987.
- AMICH, N.; CASAS, J.; CASTANYER, P.; NOLLA, J.; PUERTAS, C.; SAGRERA, J.; TREMOLEDA, J. *La Girona romana, el domini visigòtic*. Girona: ADAC, 1990.
- ARAGÓ, N. J. *Girona ara i sempre*, Girona: Diputació de Girona, 1982.
- BARTOLÍ, A.; VIL, R.; SCHEFFER, P. *Fires 1984. Esgrafiats i estucs a Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1985.
- BIRULS, J. M.; FONALLERAS, J. M. *Fires 1985. 125 anys del Teatre de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1985.
- BOADAS, J. *Girona després de la Guerra de Successió*. Girona: Ajuntament de Girona/Institut d'Estudis Gironins/Diputació de Girona, 1986.
- CARBONELL, E.; PONS, E. *Girona abans de Girona. Prehistòria*. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- CLARÀ, J. *Girona sota el franquisme, 1939-1976*. Girona: Diputació de Girona/Ajuntament de Girona, 1990.
- COLLELDEMONT, P.; LLADÓ, M.; LLORT, P. *El Pla de Girona*. Girona: PUNT Edicions Periòdiques de les Comarques, 1991.
- COLOMER, J.; COMADIRA, N.; FÀBREGA, J.; MAXCLIN; MONTSALVATGE; X.; RIBALTA, E. *Fidel Aguilar: Un noucentista Gironí*. Girona: Ajuntament de Girona, 1991.
- COSTA, Ll. *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*. Girona: Ajuntament de Girona/Institut d'Estudis Gironins/Diputació de Girona, 1986.
- CULUBRET, J. *Història del grup Escolar «Joan Bruguera» (1908-1966)*. Girona: Palverd/Palahí, 1988.
- CURBET, J. *Història del futbol a Girona: 1904-1957*. Girona: Ajuntament de Girona, 1992.
- DALMAU, J.; VIVÍ, C. *La Catedral resseguida*. Girona: Ajuntament de Girona, 1985.
- ENCICLOPÈDIA CATALANA. *Gran Geografia Comarcal de Catalunya* (tom 3).
- FABRE, J.; MITJÀ, C.; HUERTA, M. *Girona entre 4 rius*. Girona: Ajuntament de Girona/Arxiu Històric de la Ciutat, 1986.
- FABRE, J.; HUERTA, M. *Com s'ha format Girona*. Girona: Ajuntament de Girona/Caixa d'Estalvis Provincial, 1986.
- FABRE, J.; ALBERCH, R. *Jardins del Barri Vell*. Girona: Ajuntament de Girona, 1986.
- FÀBREGA, X.; BOSCH, R. *Girona a l'abast IV (Girona cruïlla de cultures), V (El barroc a Girona), VI (L'art gòtic)*. Girona: Bell-lloc del Pla/«la Caixa», 1997.
- FERRER, J.; CAMPRODON, J.; NADAL FARRERAS, J.; CASAL, M.; LÓPEZ DE LERMA; REYNOLDS, A. J.; GUARDIOLA, R.; CASSAGNAU, P.; FORNS, E.;

- MARQUÈS, J.; MACÍAS, E. *Sant Narcís, Dalí i les mosques*. Girona: Ed. Mediterrània, S. A.
- FONT, L. *Gerona, la catedral y el museo diocesano*. Girona: Ed. Carlomagno, 1952.
- FRANCH, J.; SÁNCHEZ, C.; VICENS, J. *Els residus sòlids a la ciutat de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1990.
- GARCÍA, P.; PUIG, P.; RIBAS, J.; VILA, P. *Pastorets a Girona. Crònica d'una tradició escènica*. Girona: Ajuntament de Girona, 1990.
- GUILLER, Ch. *Girona Medieval. L'Etapa d'apogeu, 1285-1360*. Girona: Diputació de Girona/Ajuntament de Girona, 1991.
- GUILLER, Ch. *Girona Medieval. Crisis i desenvolupament, 1360-1460*. Girona: Diputació de Girona/Ajuntament de Girona, 1992.
- MARQUÈS, J. *Indrets de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1981.
- MARQUÈS, J. *Girona Vella, 1*. Girona: Ajuntament de Girona, 1979.
- MARQUÈS, J. *Girona Vella, 2*. Girona: Ajuntament de Girona, 1982.
- MARQUÈS, J. *Casals de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1984.
- MARQUÈS, S.; PUIGBERT, J. *75 anys del Grup Escolar de Girona: 1911-1986*. Girona: CEIP «Joan Bruguera», 1986.
- MIRAMBELL, E. *Els gironins, entre la història i l'actualitat*. Girona: Ajuntament de Girona, 1984.
- MIRAMBELL, E. *Història de la impremta a la ciutat de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona/Institut d'Estudis Gironins/Diputació de Girona, 1984.
- MOTJÉ, Ll.; SUNYER, D. *Ocells de Girona i la seva rogalia*. Girona: Ajuntament de Girona, 1988.
- NOLLA, J. M. *Girona romana. De la fundació a la fi del món antic*. Girona: Ajuntament de Girona/Diputació de Girona, 1987.
- OLAVARRIETA, J.; PLADEVALL, A.; MARQUÈS, J. M. *El nostre patrimoni; Girona ciutat*. Barcelona: Caixa d'Estalvis Provincial de Girona, 1986.
- PLA i CARGOL, J. *Gerona Històrica*. Girona: Dalmau Carles Pla, S. A. Col·lecció Biblioteca Gerundense de Estudios e Investigaciones, 1945.
- RAHOLA, C. *La Ciutat de Girona* (volums I i II). Barcelona: Editorial Barcino, 1929.
- ROURA, G. *Girona Carolíngia del 785 a l'any 1000*. Girona: Diputació de Girona/Ajuntament de Girona, 1987.
- ROMANO, D. *Per a una història de la Girona Jueva*. Girona: Ajuntament de Girona, 1988.
- SANTALÓ, M. *El Gironès i Banyoles*. Barcelona: Centre Excursionista de Catalunya, 1931.
- SOBREQUÉS, S. *Societat i Estructura política de la Girona Medieval*. Barcelona: Editorial Curial, 1975.

- SOL, I.; BIRULS, J. M.; FONALLERAS, J. M.; GARCÍA, P. *Història del Teatre Municipal de Girona (1769-1985)*. Girona: Ajuntament de Girona, 1985.
- TARRÉS, J.; MARTÍ, S.; TROSTELL, R.; MASÓ, J.; BUIL, J.; MASSAFONT, M.; SOLER, J. *El llibre del Corpus*. Girona: Diputació de Girona, 1990.
- VILA, P.; BRUGET, M. *Festes públiques i teatre a Girona. Segles XIV i XVIII*. Girona: Ajuntament de Girona, 1983.
- VILA, P. *La renaixença a Girona. Antologia de textos i documents*. Girona: Diputació de Girona, 1986.
- VILAR, LI.; POLO, LI. *Mapa de la vegetació de Girona, Salt i Sarrià*. Girona: Ajuntament de Girona, 1988.
- VIVÓ, C. *Gerunda cum Figuris*. Girona: Ajuntament de Girona, 1989.
- VIVÓ, C. *Llegendes i misteris de Girona*. Girona: Diputació de Girona/ Caixa de Girona, Col·lecció Quaderns de la Revista de Girona, 1989.
- XIFRA, N. *Girona 1916. Història d'una frustració política*. Girona: Ajuntament de Girona, Institut d'Estudis Gironins/Diputació de Girona, 1987.

Hemeroteca

Revista de Girona
Presència
Diari de Girona
El Punt

Catàlegs, guies i propostes didàctiques

- AJUNTAMENT DE GIRONA. *L'aigua potable. La planta potabilitzadora*, Col·lecció Fem Ciutat 1, 1990.
- AJUNTAMENT DE GIRONA. *L'aigua potable. La depuradora d'aigües residuals*, Col·lecció Fem Ciutat 2, 1990.
- AJUNTAMENT DE GIRONA. *Residus sòlids. La planta incineradora*, Col·lecció Fem Ciutat 3, 1993.
- AJUNTAMENT DE GIRONA. *L'energia elèctrica. La central del Molí*, Col·lecció Fem Ciutat 4, 1993.
- AJUNTAMENT DE GIRONA. *Teatre. El Teatre Municipal*, Col·lecció Fem Ciutat 5, 1994.
- AJUNTAMENT DE GIRONA. *Els mercats. El Mercat Municipal*, Col·lecció Fem Ciutat 6, 1994.
- AJUNTAMENT DE GIRONA. *Els mercats. Mercagirona*, Col·lecció Fem Ciutat 7, 1995.

- AJUNTAMENT DE GIRONA. *Festes i Tradicions a Girona*, Col·lecció Fem Ciutat: dossier fotocopiats.
- ARAGÓ, N. J. *Guia de la Girona monumental*, Girona: Ajuntament de Girona, 1981.
- BATLLORI, R.; HEREU, C.; IBARZÁBAL, E.; ROCA, M.; ROURA, J. *Sant Pere de Galligants. Banyes Àrabs. Museu d'Art*. Girona: Diputació de Girona, 1986.
- BONAL, LL.; CANTENYS, R. *L'arquitectura de Rafel Masó a Girona*, Col·lecció Girona Itineraris 1. Girona: Ajuntament de Girona, 1995.
- FABRE, J. *Guia d'escultures al carrer. Itineraris a peu i amb cotxe*. Girona: Ajuntament de Girona, 1985.
- FREIXES, P. *El Museu d'Història de la Ciutat*. Girona: Ajuntament de Girona, 1981.
- GARCÍA, D.; PAREDES, Q. *El vigilant dels cinc sentits. Itinerari pels jardins de la Devesa*, Col·lecció Girona Itineraris 2. Girona: Ajuntament de Girona, 1995.
- GARCÍA, D.; VIVÓ, C. *Llegendes de Girona*, Col·lecció Girona Itineraris 3. Girona: Ajuntament de Girona, 1995.
- GIL, R. M.; GALLART, J.; BONAL, LL.; VILARDELL, J. *El moviment modern a Girona*. Col·lecció Girona Itineraris 5. Girona: Ajuntament de Girona.
- GUIES TURÍSTIQUES. *Girona, catedral...* (ed. Everest, Anaya, Escudo de Oro...).
- MARC, E. *Estudi de la Ciutat de Girona*. Olot: CEIP «Volcà Bisaroques»
- MARTÍN, M. A.; NIETO, X.; PONS, E.; SOLER, N. *El Museu Arqueològic de Sant Pere de Galligants, els Banyes Àrabs i el Museu d'Art*. Girona: Departament de Cultura/Diputació de Girona, 1982.
- MUSEU D'ART. *Guia del Museu d'Art*. Girona: Departament de Cultura/Diputació de Girona, 1984.
- OLIVERAS, J. M.; CARRERA, J. *Les aigües residuals. La planta depuradora*. Girona: Ajuntament de Girona, 1990.
- PLANAS, J.; MOLINA, P. *Girona abans i ara. Guia de fotografies*. Girona: Centre de Recursos Pedagògics del Gironès.
- TEIXIDOR, S.; PAREDES, Q. *La Devesa*. Col·lecció Girona Itineraris 5. Girona: Ajuntament de Girona, 1995.
- VICENS, J.; GRAÑER, O.; PAREDES, Q. *El bosc de Palau*. Col·lecció Girona Itineraris 4. Girona: Ajuntament de Girona, 1995.
- VILAR, LL.; BELMONTE, J. *Itinerari urbà al jardí del parc de la Devesa de Girona*. Girona: Aula de la Natura/Ajuntament de Girona, 1985.

Còmics i àlbums

- RECASENS, LL.; SOLER, R. *La història dels pobles en còmic-1*. Girona: Edicions Periòdiques de les Comarques, S. A. El Punt, 1993.

VALLS, J.; SÁNCHEZ, C.; CARRERAS, J.; PALAHÍ, A. *Els arbres de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, Fires 1987.

BOADAS, J.; CARRERA, J.; CASSANY, R.; OLIVERAS, J. M.; VILA, R.; GARRIDO. *Album*. Girona: Ajuntament de Girona, Fires 1987.

Videografia

Bateig dels gegants antics de Girona. Vídeo Produccions.

El Claustre de la Catedral de Girona. Humberfilm, Barcelona.

Els arbres de Girona. Lahoz, M.; Valentí, M. CEIP Bruguera, Girona.

Girona ciutat. Martín, G. i altres, Barcelona: Departament d'Ensenyament, Generalitat.

La vida d'un riu. Barcelona: TV3, Departament d'Ensenyament, Generalitat, 1992.

Tresor de la Catedral de Girona. Baltrons, G. Catalunya Vídeo Produccions, S. A.

Girona. Ciutat d'Europa. Freixes, P. Girona: Ajuntament de Girona, 1992.

Rafel Masó i Valentí. Ajuntament de Girona.

Diapositives

Catedral de Girona. Museu de la Catedral de Girona.

Museu d'Art de Girona. Museu d'Art.

Funcionament de la planta potabilitzadora d'aigua. Ajuntament de Girona.

Funcionament de la planta depuradora d'aigües residuals. Ajuntament de Girona.

Funcionament de la planta incineradora. Ajuntament de Girona.

Funcionament de la central elèctrica del Molí. Ajuntament de Girona.

Els mercats. Ajuntament de Girona.

L'arquitectura de Rafel Masó a Girona. Ajuntament de Girona.

Els jardins de la Devesa. Ajuntament de Girona.

La Devesa. Ajuntament de Girona.

Centres d'atenció i informació didàctica

1. Centre de Recursos del Gironès (Departament d'Ensenyament):
CEIP «Prat de la Riba» - Isabel la Catòlica, 24, 17002 Girona,
tel. (972) 20 65 83.

2. Centre d'Educació Ambiental «La Caseta de la Devesa» (Ajuntament de Girona): Passeig de la Devesa 1, 17001 Girona, tel. (972) 22 18 66 Fax (972) 41 94 01.

Horari: de dimarts a divendres de 10 a 3;
de dimarts a dijous de 5 a 7 de la tarda.

Itineraris que s'ofereixen:

Tots els inclosos en la bibliografia de *Girona Itineraris* i en els de *Fem Ciutat*.

També: visita a l'Ajuntament, Correus i Telègraf; Museu d'Història de la Ciutat.

Tots els itineraris tenen la seva respectiva proposta didàctica.

Totes les visites poden ser realitzades demanant monitoratge o auto-guidades pels mestres amb el material que s'ofereix.

Les nostres
seus a Girona

El Museu
d'Arqueologia
de Catalunya
us ofereix
conèixer de prop
la història
més antiga
de Catalunya



MUSEU
D'ARQUEOLOGIA
DE CATALUNYA

Girona

Al monestir benedictí de Sant Pere de Galligants, un dels més notables exemples del romànic català, s'explica la història de l'home, des del paleolític fins a l'època tardo-romana, a través de les excavacions realitzades en jaciments de les comarques gironines.

Empúries

Empúries va ser port d'arribada de les civilitzacions clàssiques a la Península Ibèrica. El conjunt monumental presenta les restes d'una ciutat greco-romana i de la seva perduració medieval.

Ullastret

L'"oppidum" d'Ullastret és un dels poblats ibèrics més importants de Catalunya, defensat per muralles molt ben conservades. El seu museu ha estat remodelat recentment per explicar la cultura ibèrica d'aquesta zona del país.

I si voleu que la vostra visita sigui el màxim de profitosa i atractiva, poseu-vos en contacte amb nosaltres. Us informarem dels serveis i materials que hem dissenyat per al públic escolar, així com de la resta de seus que integren el nostre museu (Barcelona i Olèrdola).

Oficina d'Informació
i Difusió

Tels. (93) 4246577

(972) 770208

Fax (93) 4245630

(972) 774260

Els autors presenten els resultats d'una recerca feta amb infants i joves de Girona, amb l'objectiu d'obtenir informació al voltant del desenvolupament de la seva inclusió en grups nacionals i al voltant del desenvolupament de la imatge i els sentiments cap a altres grups nacionals.

Immersion lingüística, identitat i imatge¹

Santiago Perera

Pilar Monreal

Arantza del Valle

Ignasi Vila

Universitat de Girona
Departament de Psicologia
Girona

Introducció

Les societats occidentals són cada vegada més heterogènies des del punt de vista nacional, cultural i lingüístic. A més a més, la identitat que ens configura individualment i col·lectiva està formada per diversos «nosaltres» i «ells» (Subirats, 1996), la qual cosa comporta la recerca de consensos, des del respecte a la diversitat, per garantir la coherència i la cohesió social.

A Catalunya, aproximadament un 50% de persones tenen el català com a llengua pròpia i un 50% el castellà. Igualment, les identifications subjectives, amb diferents percentatges, van des d'«exclusivament espanyol» fins a «exclusivament català» passant per totes les variants. Moltes vegades s'ha relacionat la identitat catalana amb la llengua catalana, la qual cosa res-

1. Una part d'aquest article va ser presentat com a comunicació al III Congrés Europeu de Programes d'Immersion celebrat a Barcelona del 25 al 28 de setembre de 1996.

pon al sentit comú i, a més a més, ha rebut suport empíric al llarg dels anys. No obstant això, les qüestions referides a la identitat són més complexes (Vila, 1997) que l'establiment d'una relació causal entre coneixement de la llengua catalana i identitat nacional catalana. Així, la satisfacció de viure a Catalunya i de sentir-se català es relaciona també amb les pròpies condicions de vida (treball, amistats, etc.), a més de conèixer la llengua catalana.

En els últims anys, el coneixement de la llengua catalana ha crescut de manera important en sectors de la població immigrant que fins fa 10-15 anys eren monolingües en castellà. En concret, el desenvolupament i l'extensió de la immersió lingüística al sistema educatiu de Catalunya ha fet possible que milers i milers de nenes i nens que únicament accedien al coneixement de la llengua castellana avui coneixin també la llengua catalana. En aquest context, hem iniciat una investigació² que té com a objectiu obtenir informació al voltant del desenvolupament de la seva inclusió en grups nacionals i al voltant del desenvolupament de la imatge i els sentiments cap a altres grups nacionals. De fet, estem interessats, en primer lloc, a saber fins a quin punt les diferents identificacions —català *versus* espanyol— de la infància de Girona escolaritzada en programes que

promovien el coneixement de la llengua catalana es relacionaven amb la seva llengua familiar. I, en segon lloc, de quina manera això configurava les seves imatges i sentiments tant cap al seu propi grup nacional com cap als altres grups.

El treball es va dur a terme amb 503 nenes i nens de sis a quinze anys de llengua catalana, llengua castellana i bilingües (ús alternatiu de les dues llengües a la família), tots ells escolaritzats bé en llengua catalana, bé en programes d'immersió lingüística. Les variables utilitzades van ser: *autocategorització* (sexe, edat, gironí, català, espanyol, europeu), *identificació* (de molt espanyol a gens espanyol; de molt català a gens català i comparada —de català a espanyol—), *situació lingüística familiar*, *sentiments en relació amb grups nacionals* (catalanas, espanyols, andalusos, italians, alemanys, anglesos, francesos) i *imatges positives/negatives en relació amb grups nacionals* (els mateixos que abans).

Identificació i llengua familiar

Els resultats ens mostren tres nuclis d'associacions de categories al voltant del context lingüístic familiar. Una associació al voltant dels **catalanoparlants**, els quals, sobretot, s'autocategoritzen com a **catalans** i se senten molt **catalans** i **gens espanyols**. Aquesta associació s'oposa a una altra vertebrada pels subjectes **catalanoparlants**, els quals s'autocategoritzen sobretot com a **espanyols** i se senten més **espanyols que catalans**. Finalment, els

2. La investigació està subvencionada per la CEE (núm. CHRX-CT94-0687) i forma part d'un estudi més ampli sobre les creences i els sentiments dels nens en relació al seu propi grup nacional i d'altres grups nacionals europeus en el qual participen Espanya, el Regne Unit i Itàlia.

bilingües eviten l'autocategorització català *versus* espanyol i trien principalment les altres i, a més a més, en la seva identificació subjectiva —especialment la comparada— predomina la identificació catalana.

Aquestes tres associacions es mantenen en els diferents grups d'edat. És a dir, s'observen com a tendència en les quatre edats estudiades. Certament, la tendència és més clara en el grup de quinze anys que en el de sis anys, en el qual el 57% dels subjectes s'autocategoritzen segons el **sexe** i l'**edat**.

Aquesta anàlisi únicament ens permet associacions descriptives i no explicatives. Això no obstant, pensem que té interès mostrar les diferències que apareixen pel fet d'utilitzar en el context familiar la llengua catalana o la llengua castellana, així com el comportament dels bilingües.

És a dir, independentment del coneixement de la llengua catalana i la llengua castellana, allò que determina la identificació i l'adscripció subjectiva a un grup nacional és fonamentalment la llengua familiar. El cas dels bilingües és més complex i, segons els nostres resultats, intenten obviar el tret català *versus* espanyol com a identificació subjectiva i destaquen altres aspectes de la seva personalitat com el sexe, la ciutat o Europa. Quan se'ls obliga a identificar-se en relació amb el català *versus* espanyol, els costa definir-se en favor d'un pol o de l'altre, si bé existeix una certa tendència en favor de la identificació catalana.

Sentiments i imatges

L'anàlisi factorial de les diverses variables que hem utilitzat per mesurar els sentiments i les imatges que tenen els nens respecte al seu propi grup i els altres ens informa de dos aspectes diferents. En primer lloc, en relació amb els sentiments, apareixen dos grups de països. El primer està format pels grups nacionals d'andalusos, espanyols, francesos i italians (grups nacionals llatins). El segon està format pels grups nacionals de catalans, anglesos i alemanys (grups nacionals anglo-germànics). Allò que sorprèn és la incorporació de Catalunya als grups nacionals anglo-germànics i la seva sostracció dels grups nacionals llatins. És a dir, els nens i les nenes que s'identifiquen com a catalans tendeixen que els agradi Catalunya, evidentment, i també els països anglosaxons i que ho contraposin als països llatins. Inversament, aquests nens i nenes que s'identifiquen prioritàriament com a espanyols manifesten un sentiment menys favorable cap a Catalunya i els països anglosaxons i simultàniament expressen la seva satisfacció en relació a Espanya i els països llatins. Curiosament, els que s'autocategoritzen com a europeus són els més representats en aquest segon grup.

En segon lloc, en relació amb la imatge en termes de positivitat o negativitat, tenim una nova doble configuració. El primer factor presenta una contribució més gran dels grups nacionals francesos, italians, alemanys, anglesos i andalusos. El segon factor presenta una contribució més gran dels grups espanyol i català. En altres pa-

raules, de manera sorprenent la imatge dels nens d'Andalusia la relacionen amb països diferents de Catalunya i Espanya i, per contra, la imatge d'Espanya i Catalunya l'oposen a la imatge de l'anterior bloc de països (inclosa Andalusia). No cal dir que en el primer grup predominen els nens i les nenes de llengua familiar castellana i, en el segon grup, els nens i les nenes de llengua familiar catalana.

Conclusions

Aquest treball està limitat a una part de Catalunya —la ciutat de Girona— i inclou nens i nenes bastant petits (sis i nou anys) que tenen problemes per estructurar les seves respostes, la qual cosa ens fa ser cautelosos en la interpretació i la generalització dels resultats. Això no obstant, les nostres dades semblen indicar que, independentment del coneixement de la llengua catalana, la llengua familiar dels nens i els adolescents de Girona determina en gran part la seva identificació subjectiva i conforma sentiments i imatges diferents respecte al propi grup i d'altres grups nacionals europeus.

Fa la impressió que, avui dia, des del context familiar, al llarg del procés de socialització es configura un coneixement social diferent que, en el cas dels castellanoparlants, no es veu sensiblement modificat per l'assistència a un programa d'immersió i el coneixement de la llengua catalana. Certament, no tenim l'explicació d'aquesta dada, si bé podem formular la hipòtesi que no existeix una relació causal

entre coneixement de la llengua catalana i identitat catalana i que, probablement, existeixin altres factors relacionats amb les pròpies condicions de vida que tenen un pes fonamental en aquesta identificació. L'estudi d'aquesta qüestió en adults amb diverses identificacions i llengües familiars faria llum sobre algunes de les preguntes que la nostra recerca posa sobre la taula.

Això no vol dir que la llengua catalana no sigui un tret molt important en la identitat catalana. De fet, en el nostre treball resulta que, en el cas dels catalanoparlants, el coneixement i l'ús de la llengua catalana resulta decisiu en l'autocategorització com a catalans i en els sentiments i imatges del seu propi grup nacional i dels altres grups nacionals. El que indiquen les mostres és que, independentment de l'increment del coneixement del català i de l'augment de la seva presència social, al si de la societat catalana continua existint un grau elevat d'heterogeneïtat en allò que fa referència a les identitats nacionals i culturals subjectives de les persones. Per això, pensem que la legítima defensa de la normalització de la llengua catalana cal fer-la des de la defensa dels drets lingüístics dels catalanoparlants i no des d'una suposada homogeneïtat nacional que acompanyaria l'extensió i l'ús de la llengua catalana.

Tampoc no vol dir que ideològicament no sigui legítim defensar una nació catalana homogènia nacionalment i lingüísticament; significa que fer d'un valor ideològic un objectiu polític al qual cal subordinar qualsevol altre independentment de les seves conseqüències ens sembla un mal

84 Llengua

camí. Pensem que la normalització de la llengua catalana es defensa per ella mateixa sense que calgui recórrer a arguments ideològics que poden provocar el rebuig de les persones que no els comparteixen. Si, a més a més, la normalització del català comporta una homogeneïtat més gran de la societat catalana, benvinguda sigui.

Bibliografia

- SUBIRATS, J. *Tiempos difíciles para identidades simples*. «El País», 15 d'agost de 1996.
- VILA, I. «El futuro de los programas de inmersión lingüística», a: A. M. Siguan Ed. *Veinte años de lenguas y educación en España*. Barcelona: ICE/Horsori, en premsa, 1997.

MUSEU D'ART DE GIRONA



Departament d'Educació del Museu d'Art

Pujada de la Catedral, 12
17004 Girona
Tel.: (972) 20 38 34, de 9 a 15 h
dimarts, dimecres i divendres
Fax: (972) 22 75 95

El **Museu d'Art de Girona** presenta una oferta educativa a partir del seu fons adreçada a escolars des de l'educació infantil fins a l'ES postobligatori i a altres tipus de públic.

S'ofereixen unes activitats educatives que treballen diferents continguts curriculars i d'educació artística.

També s'organitzen cursos de formació per als educadors i experiències didàctiques per realitzar amb famílies els dissabtes a la tarda.

Moltes de les propostes tenen part de taller.

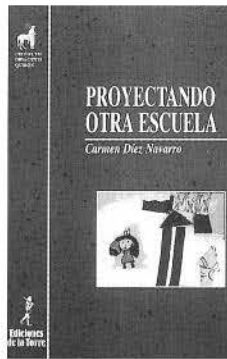
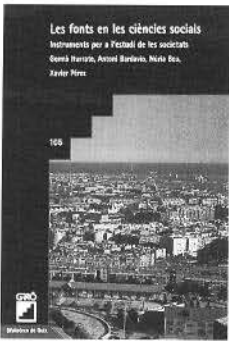
El cost de les activitats és mínim.

**Hi ha moltes propostes
per escollir.**

Us hi esperem!

Museu D'Art
Girona

Departament
d'educació



Novetats bibliogràfiques

Biblioteca Rosa Sensat

Atenció a la diversitat a l'ESO: 50 idees per a l'acció. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Dep. d'Ensenyament, 1996

Extracte de l'índex:

L'atenció a la diversitat; Criteris per a l'adaptació del currículum amb relació a «què ensenyar», «com ensenyar» i què, com i quan avaluar»; Les finalitats de l'ensenyament obligatori; Actuacions en la transició de primària a secundària; Actuacions en relació amb l'acció tutorial; El mestre de pedagogia terapèutica; Actuacions per als alumnes amb necessitats educatives especials a l'etapa de l'ESO; Els serveis educatius: intervenció directa als centres

COLOM, A. J.; DOMÍNGUEZ, E. *Introducción a la política de la educación.* Barcelona: Ariel, 1997 (Ariel Educación)

Extracte de l'índex:

Política educativa en España. Perspectiva històrica; La planificació educativa: la situació en Amèrica Llatina y en Europa; el futuro de la planificació; El marco legisla-

tivo; Política educativa y sistema escolar; Política y sociedad civil: partidos políticos y educación

CONDORCET. *La Instrucción pública.* Pròleg de Jordi Monés. Vic: EUMO, 1996 (Textos pedagògics; 33)

DÍEZ NAVARRO, C. *Proyectando la otra escuela.* Madrid: De la Torre, 1996 (Proyecto didáctico Quirón; 35)

L'Estat del món 1997: informe del Worldwatch Institute sobre els avenços cap a una societat sostenible. Dir.: Lester R. Brown. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya, 1997

Extracte de l'índex:

El llegat de Rio; Fer front a la perspectiva d'escassetat d'aliments; Conservar les terres de conreu del món; Prevenir les malalties cròniques als països en desenvolupament; Fer el seguiment de l'ecologia del canvi climàtic; Valorar els serveis de la natura; Aprendre de l'experiència de l'ozó

Les fonts en les ciències socials: instruments per a l'estudi de les societats. Antonio

86 Novetats bibliogràfiques

Bardavio... (i al.). Barcelona: Graó, 1996 (Biblioteca de Guix; 105)

Extracte de l'índex:

L'ús de les fonts d'un arxiu en les ciències socials: la funció didàctica dels arxius, la fotografia com a font d'estudi de les condicions de vida urbanes; L'ús de les fonts materials i cinematogràfiques en les ciències socials

FRAILE ARANDA, A. *El maestro de educación física y su cambio profesional*. Salamanca: Amarú, 1995 (Ciencias de la educación; 37)

Extracte de l'índex:

La educación física y sus profesionales; Los paradigmas de investigación en educación física: la investigación-acción; Experiencia de formación del seminario de investigación-acción; Estudio del profesorado de educación física

HERAS MONTOYA, L. *Comprender el espacio educativo. Investigación etnográfica sobre el centro escolar*. Archidona: Aljibe, 1997 (Biblioteca de educación)

PÉREZ SERRANO, G. *Cómo educar para la democracia: estrategias educativas*. Madrid: Popular, 1997 (Trabajo social. Política social; 24)

Extracte de l'índex:

Sociedades multiculturales. Educación para la tolerancia; La educación moral y cívica como tema transversal: papel del profesor; Educación para la paz y desarrollo del currículum; Estrategias de educación moral y para la convivencia; La tolerancia: un valor para la convivencia.

El significat textual. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Dir. Gral. de Política Lingüística, 1995

Vídeos

Hem rebut a la biblioteca la col·lecció completa (21 videocassets) del *Material autofor-matiu per a Educació Primària* de les matèries de Matemàtiques, Coneixement del medi natural i Educació artística visual i plàstica, musical i corporal. Els vídeos són complementaris dels textos d'actualització científica i de propostes didàctiques de la col·lecció *Innovació curricular i escola* (que ja en formen part del nostre catàleg) d'EUMO editorial.

Aquest material va adreçat al professorat d'Educació primària que després d'haver realitzat una formació bàsica per a la Reforma i d'haver aprofundit en les àrees, veu la necessitat d'ampliar la formació científica i de conèixer millor opcions didàctiques que s'hi relacionen.

L'origen d'aquests materials és l'edició, per l'IRRSAE (Istituto di Ricerca Sperimentazione ad Aggiornamento Educativi (Piemont), del material multimèdia de formació per a la Reforma adreçat al professorat d'aquella regió italiana. El Departament d'Ensenyament d'acord amb aquella entitat, ha traduït aquests materials.

PERSPECTIVA ESCOLAR

Butlleta de subscripció

Cognoms

Nom

--	--

Adreça

--

C.P.

Població

Província

--	--	--

Telèfon

--

He recollit aquesta butlleta a: _____

S'inscriu a **Perspectiva Escolar** per a l'any **1997** (10 núm.)

Import: **6.550 ptes.** Preu exemplar: **725 ptes.** (IVA inclòs)

Pagament: Per xec nominatiu a favor de l'A.M. Rosa Sensat
adjunt a la butlleta

Per domiciliació bancària

Butlleta de domiciliació bancària

Cognoms

Nom

--	--

Cognoms i nom del titular (en cas que sigui un altre que el de la subscripció)

--

Banc o Caixa

Adreça de l'agència

--	--

Població

Província

--	--

Entitat

Oficina

Compte/llibreta

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Senyors: Els agrairé que amb càrrec al meu compte/llibreta atenguin el rebut que anyalment els presentarà l'**Associació de Mestres Rosa Sensat** per al pagament de la meva subscripció a la revista **Perspectiva Escolar**.

Firma del titular

**RESPOSTA
COMERCIAL**

Autorització 12.225
B.O.C. Núm. 20 del 5-3-93



TARGETA POSTAL

**NO
NECESSITA
SEGELLS**

A franquejar
a destinació



**Associació de Mestres
Rosa Sensat**

Apartat de Correus 486 F.D.
08080 Barcelona

DICCIONARI

júnior

Direcció:
Lluís López del Castillo
Josep M. Cormand

1 AMPLIAT

- 1.224 pàgines
- 25.000 entrades
- 34.000 definicions
- 2.000 dibuixos, quadres i esquemes
- 8.000 sentits figurats, analogies i locucions
- 500 comparacions i refranys
- 1.100 significats específics
- 10.000 sinònims i contraris
- 6.000 crides per completar la informació

indicació de registres i famílies de paraules
indicació de totes les categories gramaticals

2 PER A PRIMÀRIA I SECUNDÀRIA

Cobreix les necessitats de tot l'ensenyament obligatori, el primari i el secundari.

3 ACTUALITZAT

Ajustat a les últimes normes de l'Institut d'Estudis Catalans, tenint present els criteris del TERMCAT.

4 PER A TOT L'ÀMBIT DE LA LLENGUA CATALANA

Parteix del model de llengua estàndard vigent a tot el nostre domini lingüístic, que té en compte les diverses variants admeses per la normativa, i utilitzades als mitjans de comunicació i a l'ensenyament

Passeig de Gràcia, 120.
Tel. 415 0212
08008 Barcelona



Jornada sobre la resolució de problemes matemàtics

Dissabte, 10 de maig

R O S A
S E N
S A T

Associació de Mestres
Rosa Sensat

Còrsega, 271, baixos • 08008 Barcelona
Tel.: (93) 237 07 01 • Fax: (93) 415 36 80
E-mail: rsensat@pangea.org
<http://citel.upc.es/org/mrp/rsensat.html>

- *Us heu parat mai a pensar quina és la diferència que hi ha entre un exercici i un problema matemàtic?*
- *S'ha d'ensenyar a resoldre problemes?*
- *Hi ha mètodes per fer-ho?*
- *Quant de temps hi hem de dedicar?*



Programa:

- Aportacions de grups d'ensenyants de la FEEMCAT (Federació d'Ensenyants de la Matemàtica de Catalunya)
- Debat obert
- Conferència:
¿Qué hay de nuevo
en las colecciones de problemas?
A càrrec de M. Luz Callejo, del Departamen-
to de Didáctica de la Matemática del IEPS
(Instituto de Estudios Pedagógicos
de Somosaguas).

Preu: 500 PTA per als socis de l'A. M. Rosa Sensat i/o de la FEEMCAT.

1.000 PTA per als no socis

Lloc: A. M. Rosa Sensat

Hora: De 10.00 a 14.00

Inscripcions: A Rosa Sensat, abans del dia 30 d'abril, per telèfon, fax o e-mail.

Organitza: Grup Almosta, A. M. Rosa Sensat i FEEMCAT